

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Sotsioloogia, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õppekava
Sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika eriala

Eleriin Aalde

**NAISTE RELVAJÕUDUDES OSALEMISE KOHTA PÜSTITATUD
UURIMISKÜSIMUSED TEADUSKIRJANDUSES JA NENDE OLULISUS
EESTI KONTEKSTIS**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Tiia-Triin Truusa, MSW

Tartu 2017

Kinnitan, et olen töö koostanud iseseisvalt. Kõik töös kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Eleriin Aalde

18.05.2017

ABSTRACT

Women in the armed forces: literature review and the Estonian context.

The aim of this research was to specify what kind of questions are raised in academic literature about women's participation in the armed forces. Therefore the main discussion topics and discourses were those that considered women's employment in the military. Results were contextualized for Estonian circumstances and connections to the field of social work were made.

The overall number of women in the militaries of different nations has started to increase due to various reasons, including those based on individual choices, nation's defence paradigm and principles of equality. Limitations, that have traditionally been set to limit women's participation are slowly dissolving, but there are still deeply rooted views on women's role in the defence organisation and assumptions about their abilities, that impede women from fully integrating into the armed forces.

In the results I found, that women bring diversity into the organization and its units, which is valued by most men, who have ever had the opportunity to work alongside women in the military. On the other hand women also bring their gender specific needs to the military sector, that have to be addressed in order to guarantee the best possible mental and physical level of all service members. According to the research articles analysed in this thesis, leader's attitudes towards women set the example for the rest of the military unit and there is also a big role on the behaviour of peers on successfully integrating women. While analysing the research articles I came to the conclusion that a cohesive unit can only be constructed through equal treatment from the beginning. Therefore, complete integration is only possible if women and men are set up against the same standards, opportunities and treatment from the beginning to the end. The articles also added that aggression, harassment and discrimination of women decreased when women and men were treated equally.

While applying the results to the context of Estonia, we have to take into consideration the differences between the military and welfare systems of different countries. Many of the suggested approaches and practices in the research articles are already being implemented in the Estonian military system. In addition I was able to find some new approaches from the research articles, which could benefit the Estonian military system and generate new opportunities and ideas from the field of social work that could support military service women in their jobs.

SISUKORD

ABSTRACT	3
SISUKORD	4
SISSEJUHATUS	5
1. METODOLOOGILISED LÄHTEKOHAD	7
1.1. Tõenduspõhisus	7
1.2. Kirjanduse ülevaade	8
2. VALIM JA MEETOD	9
2.1. Otsingu protsess ja märksõnad	9
2.2. Täpsustamise instrumendid	9
2.3. Lõplik valim	10
2.4. Analüüsi meetod	10
3. TULEMUSED	11
3.1. Naiste vaimne tervis relvajõududes	11
3.1.1. Analüüsitud artiklites püstitatud uurimisküsimused	11
3.1.2. Tulemuste arutelu	11
3.2. Naiste füüsiline tervis relvajõududes	14
3.2.1. Analüüsitud artiklites püstitatud uurimisküsimused	14
3.2.2. Tulemuste arutelu	14
3.3. Naiste võimekus, soerinevused ja integratsioon relvajõududes	16
3.3.1. Analüüsitud artiklites püstitatud uurimisküsimused	16
3.3.2. Tulemuste arutelu	16
3.4. Militaarsüsteemist kui maskuliinsest keskkonnast tulenevad probleemid	19
3.4.1. Analüüsitud artiklites püstitatud uurimisküsimused	19
3.4.2. Tulemuste arutelu	19
4. ANALÜÜS	22
5. KOKKUVÕTE	30
KASUTATUD KIRJANDUS	31
Lisa 1. Artiklite süntees-maatriks	38

SISSEJUHATUS

Jõudsin antud bakalaureusetöö teemani, kuna tundsin isiklikku huvi relvajõudude ja Eesti Kaitsejõudude vastu. Varasemalt olen olnud ka Kodutütarde ja Kaitseleidu liige, mille läbi temaatika minu jaoks ka oluline tundus. Teemat valides pidasin aru ka Kaitseväe meditsiiniteenistusega ning üritasime seeläbi leida, millised temaatikad ja uurimisküsimused oleksid vajalikud ka nende arvates. Seoses sellega, et Kaitsevägi on võtnud suuna naiste osaluse suurendamiseks, leidsin, et olulisel kohal oleks uurida ja kirjeldada, mida seni on kirjutatud naiste relvajõududes osalemisest ning tuua paralleele Eesti olukorrast. Isiklikust seisukohast leian, et naiste osalemine relvajõududes on kasulik ja oluline ning nende heaolu kaitsejõududes peaks toetama.

Kaitsejõude on traditsiooniliselt peetud mehiseks alaks, kus naistele leidis koht üksnes väljaspool lahingutegevust. Viimastel aastakümnetel on aga võrdsuse kasvu ja kindlapiiriliste soorollide lagunemisega leidnud naised üha rohkem oma tee kaitseväe erinevatele ametikohtadele. Eesti lähiümbrusest saavad naised kõikidel kaitseväelistel ametikohtadel teenida näiteks Rootsis (Mühling, 2014). Riigid nagu Iisrael ja Norra on teinud ajateenistuse ka naistele kohustuslikuks (Pärtel, 2014). Eestis nii mastaapset sammu pole astunud, kuid ometi on see arutelu all olnud ning meil saavad alates 2013. aastast võtta naised vabatahtlikku kaitseväekohustust (Kaitseväeteenistuse seadus, 2013). Eesti Kaitseväe kokkupuude naisteenistujatega tegelemiseks on olnud üsna põgus ning paljud teemad ei ole veel jõudnud esile kerkida. Osad teemad, millest juba ollakse teadlikud, vajavad veel lahendamist. Naistega seotud relvajõudude teemadel on kokkupuuteid olnud ka teistel riikidel, kelle kogemustest õppimine ja andmete kogumine mängib olulist rolli ka Eesti jaoks, et mõista ja ennetada võimalikke esilekerkivaid teemasid.

Uue riigikaitse arengukava (2017-2026) kohaselt loobutakse sugudepõhisest lähenemisest ja olulisel kohal on võrdsete võimaluste loomine, et kõik saaksid panustada riigikaitse ühtemoodi (Kuul, 2017). Endine kaitseminister Hannes Hanso rõhutas 2016. aastal, et naised on sama väärtuslikud riigikaitse panustajad kui mehed ning naiste kaasamine kaitseväe teenistusse on meie rahvaarvule mõeldes igati pragmaatiline (Kaitseministeerium, 2016). Seega võib eeldada, et naiste osaluse kasv ja sellega kaasnevad küsimused on tõusujoones ka Eestis ning eeltöö tegemine on seega olulisel kohal.

Riikide kogemused ja kokkupuuted naisajateenijate ja naistegevväelastega on talletatud erinevatel viisidel, kuid üheks võimaluseks uurida erinevaid praktikaid on läbi teaduskirjanduse. Sellest lähtuvalt on uurimistöö eesmärgiks kirjeldada, milliseid küsimusi on

püstitatud teaduskirjanduses naisajateenijate ja naistegevväelaste relvajõududes osalemise kohta ning milliseid tulemusi on saadud. Töös on kaasatud mõlemat liiki naisteenistujad, et laialdaselt hinnata, millised on väljakutsed ja uurimisküsimused, mis on seotud naiste relvajõududes teenimisega. Olulisel kohal on ka analüüsimine, kas ja kuidas on need küsimused ja tulemused olulised Eesti kontekstist lähtuvalt ning millele peaks erilist tähelepanu pöörama. Eesmärgist lähtuvalt olen sõnastanud järgmised uurimisküsimused:

- Milliseid uurimisküsimusi on naiste relvajõududes osalemise kohta püstitatud?
- Millised on tulemuste võimalikud tähendused ja tõlgendused Eesti kontekstis?
- Kas ja milliseid sotsiaaltöö lähenemisi ja meetodeid kajastatakse teadusartiklites töös naisajateenijate ja -tegevväelastega?
- Milliste küsimustega tegelemisel oleks Eestis kasulik rakendada sotsiaaltöö kompetentsi?

1. METODOLOOGILISED LÄHTEKOHAD

1.1. Tõenduspõhisus

Tõenduspõhisus on süstemaatiliseks kasutamiseks korrastatud faktide, tõdemuste ja sündmuste kogu (Araste, 2014). Teadusliku tõendusmaterjali (ingl. *evidence*) põhjal tehtud programmide ja käitumisjuhiste kasutamine on üheks meetodiks, mis aitab igal erialal hoida kokku kulusid ja saada tulemusi kõige efektiivsemalt. Ka sotsiaaltöös kasutatakse tõenduslikku lähenemist, et paremini mõista kuidas üks või teine meetod toimib ning mis annab parima tulemuse. Tõenditest lähtuvalt saavad sotsiaaltöötajad teha parimad valikud pakutavate programmide seast ning seega pakkuda parimat ja kõige tulemuslikumat abi klientidele (Teder ja Orunuk, 2012).

Edovald'i (2012) sõnul aitab kvaliteetsest allikast tulenev tõestus hoida ära kahju tekitamist. Lisaks annavad tõestatud praktikad meile kindlust, et teeme parima võimaliku soovitud tulemuste saavutamiseks (Edovald, 2012). Kuna katse-eksitus meetod ja erinevate lähenemiste välja töötamine on kulukas ja aeganõudev, on ka tõenduspõhise lähenemise puhul otstarbekas kasutada ära juba olemasolevaid teadmisi ja tugineda juba eksisteerivale tõendusele, et säästa ressursse (Edovald, 2012). Ka antud töö puhul saame tuua paralleele, kuidas teiste riikide tõenditele ja praktikale tuginedes saame luua parima võimaliku olukorra Eesti Kaitseväge naisteenistujate jaoks. Nii Edovald (2012) kui Zwet, Kolmer ja Schalk (2016) tõdevad aga, et tõendusmaterjali ja selle kasuliku rakendamise vahel on suur tühimik. Kui aga tõenduspõhisele lähenemisele on juba koolis rõhku pööratud, kasutavad sotsiaaltöötajad seda oma töökohtadel ja ülesannetes suurema tõenäosusega (Zwet, Kolmer ja Schalk, 2016).

Sotsiaaltöötajate seas on tõenduspõhiste lähenemiste kasutamine madalamal tasemel kui näiteks psühholoogide või arstide seas (Abrefa-Gyan, 2016). Põhjuseks võib olla see, et Strömpl (2015) sõnul ei võta puhtalt teaduspõhine lähenemine sotsiaaltöö kontekstis arvesse inimeste ja gruppide sotsiaalset keskkonda ja erinevaid tegureid ning tõlgendusi, mis konstrueerivad olukordi ja konteksti. Sotsiaaltöös aga ei ole täpselt identseid olukordi ja tõlgendusi. Seega võiks sotsiaaltöö praktikas olla tõusujoonel multidimensionaalse tõenduspõhise praktika mudeli kasutamine, kus lisaks teadusuuringutele võetakse arvesse ka reaalselt olukorda, eripärasid ja tõlgendusi ning sellest lähtuvalt tehakse pidevalt uusi kohandusi ning lisauuringuid (Strömpl, 2015).

1.2. Kirjanduse ülevaade

Teadustöös on olulisel kohal kirjanduse ülevaated, et koondada juba olemasolevaid teadmisi ja leida neid kohti, mis vajaksid põhjalikumat uurimist.

Kirjanduse ülevaade on uurimisprotsessi osa, mille käigus selgitatakse välja varasemad teemaga seotud seisukohad, teooriad ja aspektid, mis toetavad ja põhjendavad teemavalikut (Ridley, 2012). Ülevaated jagunevad üldiselt kaheks: 1) filosoofiliselt realistlikud, mille eesmärgiks on teooriate testimine ning 2) filosoofiliselt idealistlikud, mille eesmärgiks on teooriaid ümber mõtestada, genereerida ning juurde avastada (Shaw, Holland, 2014). Ülevaatlik analüüs juba olemasolevast kirjandusest ja teadusartiklitest hoiab kokku aega, et mitte dubleerida juba tehtud töid ja teisalt võimaldab meil teha üldistusi ja tõendatud järeldusi aspektidest, mis kattuvad läbi mitmete tööde.

Kitley ja Stogdon (2014) on öelnud, et kirjanduse ülevaade on kriitiline süntees ideedest, probleemidest, lähenemistest ja uurimistulemustest, mis on antud teemal avaldatud ning Polit'i ja Beck'i (2006) kohaselt on kvaliteetne kirjanduse ülevaade süsteemne, laihaardeline ning põhjalik, mis teeb ta üheaegselt nii kunstiks kui teaduseks.

Eestis on antud valdkonnas teemat uurinud näiteks Silva Kiili (2016) „*Naised Eesti kaitsestruktuurides: motivatsioon ja väljakutsed*“, Erko Iljin (2016) „*Eesti naisüliõpilaste osalemistahe laiapõhjalise riigikaitse teostamiseks*“, Kärt Pärtel (2014) „*Mees- ja naiskaitseväelaste hoiakud seoses naiste ja meeste rollidega ühiskonnas ning kaitseväes kui totalitaarses institutsioonis*“, Pauliine Nettan (2014) „*Naissoost kaitseväelaste toimetulek ajateenistuses 2013. aastal ajateenistusse asunute näitel*“, Valmar Valdma (2011) „*Naised relvajõududes: peamised probleemid erinevates riikides ja Eesti situatsioon*“ ja Jane Relijan (2016) „*Naiste ajateenistusest väljalangemise põhjused 2014.-2015. aasta naisajateenijate näitel*“. Antud töö keskendub aga välisriikide praktikale ja kogemustele ning seega Eesti uurimusi ma töösse ei kaasanud. Mina lähtun oma töös Shaw ja Holland'i (2014) idealistlikust filosoofiast, mille käigus üritan lähenemisi ja teadmisi kokku komplekteerida, uue vaatenurga alt koondada ja ümber mõtestada. Teisalt pean silmas, et töö oleks ka süsteemne ja järeldused tõendatud.

2. VALIM JA MEETOD

2.1. Otsingu protsess ja märksõnad

Valimi leidmiseks viisin läbi märksõnade kombinatsioonide otsingud EBSCO Discovery andmebaasis, kuna antud andmebaas koondab endas lisaks EBSCO'le ka Web of Science' artikleid ning andis esmastele otsingutele kõige paremaid vasteid. Otsingud põhinevad 2012 kuni 2016 aastate jooksul akadeemilises teaduskirjanduses avaldatud inglise keelsete, eelretsenseeritud artiklite täistekstidel. Käsitletud aastateks valisin viimased 5 aastat, et saada ülevaade värskematest suundadest, arengutest ja praktikatest, mis on aset leidnud üha kiiremini muutuvates ja arenevates ühiskonnaliikumistes ja -protsessides. Otsingu märksõnadena kasutasin kombinatsioone:

- „Active duty“ AND „women“ OR „military“ AND „women“
- „Armed forces“ AND „women“ OR „army“ AND „women“
- „Combat“ AND „woman“ OR „special forces“ AND „women“

Otsingusõnad valisin inglise keelsete terminite enim kasutatavate valdkonda kajastavate sõnade ja terminite mõistes. Töösse kaasati kõikide riikide uurimused, mis antud kriteeriumite lõikes vastuseks tulid. Suurem osa artiklitest pärinesid Ameerika Ühendriikidest, kuid uurimusi oli ka Iisraelist, Norrast, Suurbritanniast, Kanadast, Austriast ja Kongost. Märksõnu otsisin kirjanduse lühitutvustusest (ingl. *Abstract*). Esmastel tulemustel andsid otsingud vastavalt 1292, 434 ja 743 tulemust.

2.2. Täpsustamise instrumendid

Otsingutulemuste täpsustamiseks võtsin arvesse üksnes akadeemilist teaduskirjandust (ingl. *Academic journals*). Seejärel jäi alles vastavalt 1269, 371 ja 669 artiklit. Alateemadeks valisin: military personnel, armed forces, combat, special forces, army, military, military medicine, military service, mental health, psychological aspects, women, gender, gender differences, risk factors, social support. Alateemad valisin lähtuvalt enim kajastatud temaatikatest, mida tõstatatakse seoses naiste relvajõududes osalemise lubamise või mitte lubamisega. Peale alateemade kitsendusi jäi valimisse alles vastavalt 476, 153 ja 197 vastet. Välja jätsin kordused iga erineva otsingukombinatsiooni tulemustes. Seega jäid alles 396, 124 ja 159 artiklit.

2.3. Lõplik valim

Valimisse alles jäänud artikleid hindasin esmalt pealkirjade järgi, mille tulemusel sobisid minu hinnangul temaatikaga otsingutes vastavalt 103, 50 ja 22 artiklit. Järgnevalt otsustasin sobivust artiklite lühikokkuvõtete ehk *abstract'ide* lugemise põhjal, läbi mille osutusid valituks 92 teadusartiklit (vastavalt 50, 29 ja 13 artiklit). Lõpuks eemaldasin artiklite duplikaadid, mis olid sattunud kordusesse. Lõpliku valimi moodustasid 63 teadusartiklit. Artiklite lühikokkuvõtetes tegin teemaanalüüsi, mille põhjal moodustasin järmised kategooriad:

- Naiste füüsiline tervis
- Naiste vaimne tervis
- Naiste võimekus, soerinevused ja integratsioon militaarkeskkonnas
- Militaarsest süsteemist kui maskuliinsest keskkonnast tulenevad probleemid

Kategooriatesse jagunesid artiklid arvuliselt: 15, 13, 22 ja 13. Kuigi ühes alagrupis paistab olevat ebavõrdselt palju artikleid, koondab see temaatika endas mitu erinevat alateemat, mis on üksteisega vastastikusel seoses.

2.4. Analüüsi meetod

Uurimistöö meetodiks on süstemaatiline kirjanduse ülevaade, et kaardistada ja kirjeldada, mida on naiste relvajõududes osalemise kohta uuritud ja milliseid tulemusi on leitud. Süstemaatilise kirjanduse analüüsi meetodina kasutan meta-etnograafiat. Shaw ja Holland'ist (2014) lähtuvalt ei tooda meta-etnograafiline lähenemine otseselt uusi tulemusi, vaid pigem koondab ja tõlgendab neid ümber ning loob uut teadmist läbi selle. Valimi moodustanud teadusartiklid lugesin läbi ning nende põhjal koostasid süntees-maatriksi, mille raames joonistasid välja erinevate autorite püstitatud uurimisküsimused ning neile saadud vastused (Lisa 1). Arvesse võtsin ka iga artikli päritolu ja tausta ning seostasid neid Eesti kontekstiga. Seega mõtestasin lahti, millisest riigist ja riigisüsteemist erinevates artiklites juttu on, milline on erinevate riikide kultuuriruum ja traditsioonilised vaated ning kuidas need võivad mõjutada riigi praktikaid ja lähenemisi.

3. TULEMUSED

3.1. Naiste vaimne tervis relvajõududes

3.1.1. Analüüsitud artiklites püstitatud uurimisküsimused

Naiste relvajõududes osalemisega seotud psühholoogilistest küsimustest on peamised suunad uurida erinevaid vaimse tervise muresid ning sooerinevusi nende kogemisel. (Mota jt 2012; Maguena, Luxtonc, Skoppc ja Maddena, 2012; Huss ja Cwikel, 2015). Valdav enamus leitud artiklitest uurisid posttraumaatilist stressihäiret (PTSH), depressiooni ja ärevushäirete esinemist ja ulatust naiste seas ja võrdluses meestega (Hourani, Williams, Bray, Wilk, Hoge, 2016; Huss ja Cwikel, 2015; Rivera, Crueger, Johnson, 2015; Hourani, William, Bray, Kandel, 2015; Kline jt, 2013) ning naiste suurema suitsiidiriski tagamaid (Mota jt, 2012; Street jt, 2014).

Teiseks uurimissuunaks teadusartiklites oli psühholoogilisi muresid põhjustavate stressorite leidmine ja liigitamine (Huss ja Cwikel, 2015; Kline jt, 2013; Nilsson jt, 2015). Siinkohal uuriti samuti sooerinevusi stressorite kogemisel ja kaardistati kaitsetegureid, mis vähendasid stressi ja aitasid ära hoida vaimse tervise muresid. Just nimelt naiste jaoks on suureks stressoriks militaarkeskonnas toimuv kiusamine ning ahistamine, mille mõju uuriti mitmes teadusartiklis (Kelli, Nilsson, Berkel, 2014; Mota jt, 2012; Settles, Buchanan, Yap ja Harrell, 2014).

3.1.2. Tulemuste arutelu

Naiste vaimne tervis

Teaduskirjanduses, mis keskendus naiste vaimsele tervisele militaarkeskonnas, jõuti tulemustele, et naised kogevad meestest rohkem vaimse tervise muresid ja erinevaid sümptomeid (Maguena, Luxtonc, Skoppc ja Maddena, 2012; Rivera, Crueger, Johnson, 2015; Mota jt, 2012; Hourani, William, Bray ja Kandel, 2015). Hourani jt (2015:106) artiklis leiti, et naised võivad tulenevalt hormoonidest olla tundlikumad sõjapidamise verisele poolele ning kogeda raskemalt erinevaid vaimseid hädasid. Samas leidsid Baaz ja Stern (2012) Kongos tehtud uurimuse käigus just vastupidiselt, et sealsete kaptenite sõnul olid naised julgemad ja ei lähe meestega võrreldes nii ruttu paanikasse, mille tõttu neid peeti lähivõitluses paremateks ning nad talusid meestega võrdväärselt hästi vägivaldseid ja veriseid vaatepilte. Sarnaseid tulemusi leidsid ka Lieberman jt. (2016), kelle uuringus avastati, et ühesuguses, meeskonnale orienteeritud olukorras kogevad naised ja mehed samasuguseid emotsioone ja stressitaset ning sugude vahel ei ole olulisi erinevusi. USA kontekstis leiti aga, et naised kogevad meestest

rohkem depressiooni, ärevushäireid, PTSH ja selle sümptomeid ning suitsiidmõtteid (Maguena jt, 2012; Rivera jt, 2015). Lisaks kogevad peale lapse sündi missioonile naasnud naised sagedamini ka emadus-depressiooni, võrreldes naistega, kes ei tööta relvajõududes (Nguyen jt, 2013). Kline jt. (2012) leidsid, et naised põevad juba enne missioonile minekut rohkem PTSH sümptomeid. Selle üheks põhjuseks võib olla mure laste ja pere maha jätmisest. Naistel kui emadel on oma lastega eriliselt tugev side ning neile võib põhjustada tugevat stressi hirm oma perepositsiooni kaotamisest, laste olulistest elusündmustest ilma jäämine, mure katkendliku suhtluse või tugeva suhte kadumise pärast (Nilssona jt, 2015). Teisalt leidsid Kline jt, (2012), et naiste PTSH põhjuseks võib olla ka tunne, et nende väljaõpe on ebapiisav. Autorid arutlesid, et tagamaid võib leida sellest, et naised on pikka aega eemal hoitud sõjaväe raskematest töökohtadest ning seega pole näiteks lahingüksuse rolliks treenimisel naised piisavalt arvesse võetud ning neil on jäänud puudu vastavast väljaõppest (Kline jt, 2012). Kuna naised kogevad sõjaväes rohkem vaimse tervise häireid, on neil ka suurem oht suitsiidmõtetele ja –katsetele (Street jt, 2014; Mota jt, 2012). See on vastupidises seoses tsiviilolukorraga, kus suurem oht enesetapuks on justnimelt meestel (WHO, 2000). Põhjusi võib näha selles, et militaarkultuuris töötamine on juba iseenesest stressorite- ja stressirikkam kui paljud teised töökohad ning naistel kaasneb teadusartiklite kohaselt lisastress enda pideva tõestamise ning seksuaalstressorite arvelt. Samas leidsid mitmed artiklid, et PTSH kogemisel sugude võrdluses olulist erinevust ei ole (Hourani jt, 2016; Smith jt, 2013). Rivera jt (2015) uuringu kohaselt kogevad naised peale traumasid rohkem PTSHd, kuid seda ei kogeta võrreldes meestega raskemal kujul. Küll aga tõdevad Hourani jt (2015), et naised otsivad rohkem abi vaimse tervise hädadele ning mehed pigem alkoholi kuritarvitamisele. Samas lisasid Woodhead jt. (2012), et mehed tarbivad tihti alkoholi pigem kultuurilisest aspektist lähtuvalt ja see on viis sõbrasuhteid luua ja pingeid maandada, mitte alati vahend traumaatilise kogemusega toime tulekuks. On küsitav, kas naiste suurema vaimse tervise hädade kogemise osakaalu annab see, et nad otsivad rohkem abi, mistõttu on lihtsalt naiste psühholoogilisi juhtumeid rohkem teada ning meeste sarnased juhtumid võivad olla varjus, või on naistel tõepoolest suurem soodumus kogeda psühholoogilisi probleeme. Lieberman jt. (2016) vaidlevad, et paljud uurimused, mis näitavad justkui naised oleksid haavatavamad ja seetõttu kogeksid rohkem vaimse tervise muresid, on valesti üles ehitatud, kuna tihtipeale ei võta nad arvesse olukordade erinevust ja eelnevaid kogemusi. Autorid leidsid, et ühesuguses olukorras stressorite kogemisel olid naiste ja meeste stressitasemed üsna sarnased ja vaimse tervise probleemid avaldusid ühtemoodi (Lieberman jt, 2016).

Stressorid ja põhjused

Erinevate stressoritega kokku puutumine on tihti aluseks vaimse tervise hädadele ja muredele. Militaarkultuuri stressoriteks võivad olla lahingsituatsioonid, laipade-, vere- või vigastuste nägemine, oma sisemise moraali ja tegevuse vastuolud (Huss ja Cwikel, 2015), ahistamine, väärkohtlemine (Maguena jt, 2012), kehvad suhted nii kaaslaste kui koju jäänud perega või üleüldine koduigatsus (Nilsson jt, 2015). Stressoriteks, mis suurendavad PTSHd võivad olla ka missiooni pikk kestvus, lahingsituatsioonide suur arv, mure koduste pärast või stress ja probleemid koju naastes (Kline jt, 2013). Teaduskirjanduses avaldati, et naiste üheks suurimaks stressoriks militaarkeskkonnas ei ole mitte sõjapidamisega seotud tegurid, vaid hoopiski kaaslaste poolne kiusamine, ahistamine ja seksuaalstressorid (Maguena jt, 2012; Settles jt, 2014). Kuigi seksuaalne väärkohtlemine ja ahistamine on võrdväärselt taunitud nii militaar- kui tsiviilkultuuris, on selle osakaal sõjaväes oluliselt suurem. 65-79% naistest ja rohkem kui 35% meestest teatab USA-s igal aastal kiusamisest või ahistamisest militaarsüsteemis (Settles jt, 2014). Naisteenistujate kogemusel kandsid nad missioonidel olles relva endaga kaasas ka duširuumis, sest ette tuli ähvardamist ja kiusamist ning mehed olid seksuaalselt pealetükkivad (Kelly, Nilsson ja Berkel, 2014). See kujutab aga endast lisastressi naiste jaoks, millega neil tuleb tegeleda lisaks teenistusülesannetele ja universaalsele töö pingelisusele. Naiste vaimse tervise ja heaolu koha pealt on oluline suhtuda ahistamise ja vägistamise juhtumitesse täie tõsidusega. Settles jt, (2014) sõnul mõjutab inimese vaimset tervist ja ohvri psühholoogiat oluliselt ka see, milline on esmane reaktsioon seksuaalse ahistamise juhtumitele. Lisastressorina tundsid naised ka toetuse ja ühtsuse vähesust ning pidevat vajadust ennast tõestada (Nilsson jt, 2015; Mota jt, 2012). Kelly, Nilsson ja Berkel (2014) artiklis tõdesid naised, kuidas missioonil olles ei tohtinud nad ükski lahkuda baasist ning neil keelati osalemast patrullides, sest see olevat naiste jaoks liiga ohtlik. See näitas aga, kuidas naistesse suhtutakse kohati stigmatiseerivalt. Mõnel juhul tundsid naised ebavõrdset kohtlemist ka mujalt, kui koostööpartneriteks missioonil olid näiteks moslemi mehed, kelle vaated naistele ja nende rollile on teistsugused (Kelly, Nilsson ja Barkel, 2014). Silva Kiili (2016) leidis oma uurimuses, et ka Eestis on levinud stereotüüpsed mõttemallid ning naiste rolliks peetakse meeste toetamist toetusüksustes ja administratiivsetes ülesannetes, kuhu nad tihtipeale suunatakse pool-sunniviisiliselt. Naistel on ka Eesti kontekstis olnud keerulisem pääseda missioonile ning neid on koheldud ebavõrdselt (Pärtel, 2014). Nii naiste kui meeste jaoks on aga eriti olulisel kohal sotsiaalne suhtlus ja ühtsuse tunne, mis on kaitsvaks teguriks vaimsete probleemide tekkel (Smith jt, 2013).

3.2. Naiste füüsiline tervis relvajõududes

3.2.1. Analüüsitud artiklites püstitatud uurimisküsimused

Naiste füüsilisest tervisest lähtuvalt keskendused uurimused teaduskirjanduses kahele suuremale teemaplokile. Esiteks uuriti naiste üleüldist tervist ja eripärasid (Wilson, 2016; Ryan-Wenger ja Lowe, 2015). Sellest lähtuvalt uuriti füüsilise treenimisega kaasnevaid vigastuste ohte (McGraw, Koehlmoos, Richie, 2016, Roy jt, 2014), kuse- ja suguelundite traumasid (Braun, Kennedy, Womack, Wilson, 2016), infektsioone (Doherty ja Scannell-Desch, 2011) ja naiste kehalisi eripärasid (menstruatsioon, kõrgem kehatemperatuur) (Kazman jt, 2015).

Teisalt keskenduti laialt naiste kui laste sünnitajate rollile ja reproduktiivtervisele. Seeläbi uuriti, mis mõjutab naiste reproduktiivtervist missioonil olles (Krulwich, 2016; Fitzgerald jt, 2013; Dean, Caplan, Parent, 2016; Braun, Kennedy, Womack, Wilson, 2016; Dean, Caplan ja Parent, 2016) ning olulist tähelepanu pöörati ka pereplaneerimise olulisusele, kaitsevahendite ligipääsetavusele ja kasutamisele ning soovimatutele rasedustele (Heitmann jt, 2016; Grindlay ja Grossman, 2011).

3.2.2. Tulemuste arutelu

Naiste tervis ja füüsis

Pikka aega on relvajõududes ja militaaralal valitsenud üksnes mehed. Kuigi naiste arv relvajõududes järjest suureneb, on naised jätkuvalt militaaralal vähemusgrupp. Sellest tulenevalt ei ole Ameerika Ühendriikidele keskenduva teaduskirjanduse kohaselt väljaõppes veel piisavalt rõhku suunatud naistele ega nende füüsilistele eripäradele (McGraw jt, 2016). McGraw jt. (2016) leidsid, et naistel esineb rohkem luu- ja lihaskonna vigastusi ning erinevaid luumõrasid, kuna nende ülakeha on keskmiselt 40-60% nõrgem kui meestel ja alakeha keskmiselt 35-50% nõrgem kui meestel. Allison jt (2015) artiklist järeldus, et kuna naised on keskmiselt nõrgemad, kasutavad nad suuremat osa oma kogujõust, mistõttu nad võivad kiiremini väsida. Enim vigastusi tekkis nii meestel kui naistel jooksmisest ja vastupidavustreeningutest, mida tehti iseseisvalt (Roy jt, 2014). Segal ja Lane'i (2016) leidsid, et naistel on sagedamini erinevate ainete (nt. raua) puudus, mis võib samuti anda alust rohkemate vigastuste tekkeks. Lisaks vigastustele, on naistel meestest rohkem ka kuse- ja

suguelundite probleeme, tulenevalt puudulikest hügieenivõimalustest (eelkõige missioonil) (Doherty ja Scannell-Desch, 2012; Segal ja Lane, 2016). Missioonil käinud naised tunnistasid, et räpased WC-d olid eemaletõukavad ja neid üritati vältida nii palju kui võimalik (Doherty jt, 2012). Tihtipeale ei tarbitud päeva jooksul küllalt vedelikku, et vähendada tualetis käimiste arvu (McGraw jt, 2016), mis tõi aga endaga kaasa nii vedelikupuudust kui uriini- ja vaginaalprobleeme (Ryan-Wenger ja Lowe, 2015). Vedelikupuudus võimendas ka naiste kuumarabanduste ohtu, milleks neil on ka sooliselt suurem soodumus, kuna naiste kehatemperatuur on keskmiselt kõrgem kui meestel (Kazman jt, 2015). Autorid leidsid, et sõjavägi saaks hoida kokku suuri summasid ja vältida vigastusi, kui rohkem pöörataks tähelepanu soospetsiifilisele treenimisele, jälgitaks rohkem treeningutehnikat ning treenitaks koos üksusega (Roy jt, 2014; Allison jt, 2015).

Kuna naistel on suurem oht vigastusteks ja probleemideks, vajavad nad ka suurema tõenäosusega meestest rohkem arstiabi seoses mittesõjaliste muredega. Wilson jt (2016) uurimuses tunnistasid aga sõjaväemedikud ja –arstid, et väljaõpe naiste anatoomiast ja neile iseloomulikest probleemidest on nende jaoks puudulik. Seega on missioonidel ebaühtlase tasemega ka naistele pakutav arstiabi. Ebakompetentsed või halva suhtumisega medikud ei tekitanud naistes usaldusväärust, mistõttu nad tunnistasid, et neil on ebameeldiv küsida beebipille (Krulwitch, 2016), või pöörduda arstide poole mõne intiimse probleemiga (Ryan-Wenger jt, 2015). Lisaks üleüldisele missiooni ohtlikkusele, mis on sarnane nii meeste kui naiste jaoks, tuleb naistel tegeleda ka probleemidega, mis on unikaalsed naissoo jaoks (Fitzgerald jt, 2013), kuid millele ei osata veel piisavalt rõhku panna.

Naiste reproduktiivsus

Lisaks vähesele tähelepanule naiste anatoomiast, on ka naiste endi teadmised neile pakutavatest võimalustest ja oma tervisest puudulikud ning nad tunnistavad, et sooviksid erinevatest võimalustest – eelkõige rasedusvastastest vahenditest - rohkem kuulda (Heitmann jt, 2016). Dean, Caplan ja Parent'i (2016) kohaselt on aasta jooksul seksuaalselt aktiivsed 91% teenistujatest. Tulenevalt madalast haritusest antud vallas ja puudulikust ligipääsust rasedusvastastele vahenditele, on USA militaarkeskkonnas ka väga palju soovimatuid rasedusi (Fitzgerald jt, 2013; Grindlay ja Grossman, 2011; Heitmann jt, 2016; Doherty, 2011). Eesti kontekstis ma sellekohaseid andmeid leida ei suutnud. Soovimatute raseduste hulk USA militaarsüsteemis on Grindlay ja Grossman (2011) uurimuse kohaselt 72/1000, mis on suurem võrreldes naistega, kes ei osale relvajõududes, kus see arv on 52/1000. Krulwitch (2016) leidis aga vastupidiselt, et soovimatute raseduste mustrid militaarses vallas on sarnased ülejäänud

naissooga ning Fitzgerald jt, (2013) tõdesid, et rasestumisvastased vahendid nagu spiraal, pessaar, steriliseerimine, emakasisesed vahendid või beebipillid on teenistujate jaoks USA kontekstis täielikult rahastatud. Seega võib suure soovimatute raseduste numbriga anda hoopis see, et naised, kes küll tegelikult plaanisid last, ei tunnistanud seda ja kategoriseerisid raseduse „soovimatu“ alla, et vältida tunnistanud oma pere loomise plaane, kuna see võib jätta neist õrna mulje töökohal (Grindlay ja Grossman, 2011). Soovimatud rasedused esinevad ka missioonil. See võib aga endaga kaasa tuua üksuse moraali ja valmisoleku languse ning suured lisakulutused, kuna rase naine tuleb missioonilt evakueerida ning üksuses on seega üks võitleja puudu (Fitzgerald jt, 2013).

3.3. Naiste võimekus, sooerinevused ja integratsioon relvajõududes

3.3.1. Analüüsitud artiklites püstitatud uurimisküsimused

Teaduskirjanduses keskenduvad peamised naiste toimetulekut ja võimekust puudutavad artiklid küsimustele, millised on naistele seatud standardid ning millised on naiste sooritustulemused võrreldes meestega (Hylden, Johnson ja Rivera, 2015). Rõhku pööratakse ka naiste hakkama saamise strateegiatele (Finestone jt, 2014; Schmied jt, 2015; Tekoah ja Harel-Shalev, 2014). Uuritakse, millised oleks „õiglased“ standardid meeste ja naiste osalemisele (Servick, 2015; Deuster ja Tepe, 2016) ning kuidas lihtsustada integratsiooni (Cone, 2014; Buchanan, 2016; Jensen, 2016; Duncanson ja Woodward, 2016; Deuster ja Tepe, 2016; Ellingsen jt, 2016).

Teisest küljest uuritakse, mis on peamised barjäärid naiste relvajõududes osalemisel (Brownson, 2016; Barry, 2013) ja puudujäägid integratsioonis (Tepe, Yarnell, Nindl, Arsdale ja Deuster, 2016).

3.3.2. Tulemuste arutelu

Naiste liitumine ja standardid

Peamisi põhjuseid, miks naised sõjaväega liituvad, on Mankowski jt. (2015) kohaselt kolm. Esiteks võib see olla antud ajahetkel parim võimalus (koguda raha, ennast proovile panna või kogemusi saada), teiseks - võib see olla nende kutsumus (ka perekonna traditsiooni jätkamine) ning kolmandaks kindel, pikaajaline karjäärivalik (Mankowski jt, 2015). Feministid on naiste

relvajõududes osalemise suhtes kahetisel seisukohal. Ühelt poolt toetatakse naiste integratsiooni, sest see loob võrdsust, kuid teisest küljest leitakse, et militaarkultuur iseenesest on vastuolus feministlike põhimõtetega ning kogu süsteem vajaks ümber korraldamist (Duncanson ja Woodward, 2016). Barry (2013) kohaselt on juhid naiste integratsiooni suhtes toetaval seisukohal, sest see suurendab potentsiaalsete töötajate valikut erinevatele ametitele. Ometigi on naiste ligipääs teatud ametitele (jalavägi, teatud relvaüksused, eriväed, otsesed lahingüksused) jätkuvalt küllaltki piiratud (Mankowski jt, 2015). Barry (2013) leiab aga, et riikides, kus naisi lubatakse lahingüksustesse, näiteks Iisrael, Norra, Prantsusmaa ja Kanada, on naiste osakaal otsestes lahingüksustes jätkuvalt väga madal. Seda võib põhjendada karmide füüsiliste testidega antud aladel (Barry, 2013).

Nii naiste kui meeste relvajõududesse pääsemist reguleerivad standardid ja nõuded. Kehtivateks füüsilisteks standarditeks näiteks USA lennuväes on hetkel 6 löuatõmmet, 35 kätekõverdust, 50 kõhulihast, 3 miili (u. 4,8 km) jooks alla 24 minuti ja 1500 meetri ujumine vähem kui 34 minutiga (Servick, 2015). Standardid on tihtipeale paika pandud vastavalt väeliigile ning on valdkondade ja allüksuste ülesed. Nindl, Arsdale ja Deuster (2016) soovivad aga füüsilised testid kohaldada vastavalt allüksusele ja tema spetsiifilistele ülesannetele. Sellisel juhul on suurem võimalus nii meestel kui naistel kvalifitseeruda ametikohale, milleks neil on kõige rohkem eeldusi. Ka Deuster'i ja Tepe (2016) integratsiooniplaanis toodi välja, et standardid (nii füüsilised kui vaimsed) peaksid olema erialased ja kehtestama nõutud teadmised, oskused ja võimed, mida on töökohal vaja.

Nii USAs, Norras kui näiteks Eestis on naistele ja meestele seatud erinevad füüsilised standardid, mida põhjendatakse erinevustega lihasmassis ja kehastruktuuris (Gustavsen, 2013) ning mis peaksid võimaldama rohkematel naistel pääsemist sõjaväkke (Servick, 2015). Ka ameerika mehed on leidnud, et topeltstandardid on igati õigustatud, kuna naiste kehad on teistsuguse ülesehitusega ning nende arvates peaksid standardid olema vastastikusel seoses soo võimetega (Gustavsen, 2013). Servick'i (2015) uurimuses tõdesid mehed aga, et nende jaoks tähendab sõduri eriala naistele ligipääsetavaks muutmine seda, et naised saavad tulla ja panna ennast proovile vastavalt kehtivatele standarditele, mitte ei kohandata neid naiste jaoks ümber. Ka naised ise tunnistasid, et nad ei taha olla need, kelle pärast standardeid alandatakse (Servick, 2015). Vastupidiselt ameeriklastele leidsid norra mehed, et erinevad standardid meestele ja naistele ei ole loogilised, kuna eeldused nende võimetele ja töökoormused on samasugused (Gustavsen, 2013). Sellest lähtuvalt leiab Barry (2013), et mida enam koheldakse inimesi võrdselt, seda enam kohtlevad nad ka üksteist võrdselt. Seega sooritust ja tulemust peetakse

olulisemaks kui sugu ning naised on meeste poolt rohkem aktsepteeritud, kui neile on esitatud samasugused kriteeriumid ja nõuded (Gustavsen, 2013).

Naiste integratsioon ja barjäärid

Naiste integratsioonil sõjaväkke on kesksel kohal võrdsus. Samas on naiste osakaalu suurendamiseks ja juurdepääsu lihtsustamiseks viidud mitmetes riikides sisse erinevad programmid, toetuste süsteemid ja eri-lepped (nt Norras ei pea naised sõlmima lepingut enne kolme kuud) (Gustavsen, 2013). Sellega on aga loodud justkui kohati naisi ebavõrdselt rohkem toetav süsteem, mis tekitab meestes pahameelt (Gustavsen, 2013). Ka standardite erinevused võivad tekitada vastuolulisi tundeid ning sellest lähtuvalt on Deuster'i ja Tepe (2016) integratsiooniplaani soovitusel, et nõuded meestele ja naistele oleksid sooneutraalsed. Integratsioonile on Cone (2016) ja Ellingsen jt (2016) kohaselt väga suur mõju juhtkonnal ja ülemustel. Neil on tihtipeale kujunenud oma maine, suhtumine ja hoiakud, mis mõjutavad oluliselt ka naiste valmisolekut ja tahet teenida (Cone, 2016). Tepe jt. (2016) täiendavad, et lisaks juhtide olulisusele integratsioonis, on võrdväärne roll ka kaasvõitlejatel. Mehed, kes on varasemalt naistega töötanud, suhtuvad üldjuhul neisse positiivselt ning Cone (2016) tõdeb, et suurimat vastupanu naiste sõjaväes osalemise kohta osutavad üldjuhul mehed, kes pole reaalselt naiste kõrval töötanudki. King'i (2015) sõnul esindab naiste täielik integratsioon relvajõududesse sügavat transformatsiooni mitte ainult sõjaväe mõistes, vaid ka kogu sugude vahelise kommunikatsiooni ja olemuse mõistes. Ellingsen jt (2016) uurimuses leiti, et naiste integratsiooni alustalaks võib olla ühine majutamine, ehk segatoad. Autorid leidsid, et ühine elamine, magamine ja vaba aja veetmine ühendab meeskonda palju kõrgemal tasandil, kui üksnes ühiste „projektidega“ töötamine. Kui naised tahavad täielikult integreeruda, siis peavad nad sõjaväes säilitama oma kvalifikatsiooni ja füüsilise ning mitte omama seksuaalsuhteid, sest üksnes nii võetakse nad meeste poolt täielikult omaks (King, 2015). Kui saavutatud on naiste kriitiline osakaal (15-20%), hakkab integratsioon suurenema juba iseenesest, sest naisi ei peeta enam vähemusgrupiks (Ellingsen jt, 2016). Integreerumise kogemused ja hoiakud naiste suhtes erinevad suuresti uurimuste, üksuste ja ka rahvuste lõikes ning täieliku integreerumise ja aktsepteerimiseni ei olnud jõudnud veel ükski teadusartiklites käsitletud riik.

3.4. Militaarsüsteemist kui maskuliinest keskkonnast tulenevad probleemid

3.4.1. Analüüsitud artiklites püstitatud uurimisküsimused

Teaduskirjanduses uuriti, millised on hoiakud naiste relvajõududes osalemise suhtes (Young ja Nauta, 2013). Millised on soorollid tänapäeva sõjaväes ja kuidas neid taastoodetakse (Prividera ja Howard, 2012b; Cockburn, 2013). Lisaks uuriti, kuidas üleüldine maskuliinne struktuur esitab väljakutset naistele (Koeszegi, Zedlacher ja Hudribusch, 2014) ning millised on naiste kohanemisstrateegiad, et saada hakkama meeste maailmas (Weitz, 2015).

Maskuliinest keskkonnast tingitud probleemidest on teaduskirjanduses kõige enam kajastatud ja uuritud naiste seksuaalset ahistamist, tagakiusamist ning vägistamist. Uuriti naiste endi subjektiivseid kogemusi seksuaalrännakutega (Gill ja Febbraro, 2013), peamisi riskitegureid (Leardmann, 2013) ning kaitsetegureid ja strateegiaid rännakute vältimiseks (Cheney, 2015). Tähelepanu pöörati ka tahtmatu seksuaalse kontakti tagajärgedele (Stahlman jt, 2015; Millegan jt, 2015).

3.4.2. Tulemuste arutelu

Maskuliinne struktuur ja soorollid

Militaarkultuuris on tähtsaimal kohal mehelikkus ja võim (Cockburn, 2013). Naiseks olekut seostatakse nõrgaks olemisega ning naiselikkus paigutatakse mehelikkuse vastandiks kui ka alamaks (Weitz, 2015). Cockburn (2013) väitis oma uurimuses, et sõdurit ehitatakse läbi vägivaldse, rassistliku ja homofobse suhtumise juba baastreeningutel ja harjutustel. Seega võib oletada, et hegemoonilise mehe ideaalset kuvandit toodetakse ja taastoodetakse juba päris algusest peale.

Sõda on muutnud oma olemust ning otsest lahingkontakti on jäänud järjest vähemaks. Seega ei ole kõrged füüsilised standardid ja erikülgsed nõuded enam täielikult põhjendatud. Naiste juurdepääsu teatud rollidele piiratakse ning luuakse seeläbi nende jaoks „klaaslae“ efekt (Barry, 2013). Nende sõjaväkke mitte lubamise argumente on olnud erinevaid. Välja on toodud nii naiste füüsilise keha erinevust, vaimset võimekust, treeningstandardeid, soo „olemust“, vanemlust kui ka sõduriks olemisega kaasnevaid riske (Prividera ja Howard, 2012b). Samas on mitmed uuringud leidnud, et naiste füüsilised ja vaimsed võimed on võrdväärsed ja sama väärtuslikud kui meeste omad (Prividera ja Howard, 2012b). Barry (2013) uuringus toodi naiste

osaluse piiramise argumendiks ka hirmu, et nende osakaalu suurenemine tekitab üksuses seksuaalset pinget või kardetakse, et see paneb mehed kahtlema oma maskuliinsuses (King, 2015) ja mees-identiteedis. Erinevad argumendid maskuliinsuse ja identiteedi kadumise ohust ei ole aga õigustatud, kuna asetavad takistused naistest väljapoole. Naisi ei peaks aga keelama osalemast selle tõttu, mida teised teevad (Prividera ja Howard, 2012b). Sellise loogika kohaselt peaks seega piirama ka meeste osalemist, kuna nad võivad olla ohuks naistele. Ka seksuaalse pinge põhjendusel pole reaalselt alust, kuna gei-meeste üksuses osalemine pole seesuguseid pingeid kaasa toonud (Barry, 2013). Erinevad rolliootused ja topeltstandardid on jätkuvalt naiste piiramise argumentideks. Samas tunnistasid Baaz ja Stern (2012) uurimuses osalenud Kongo DV naised, et sooritavad samuti vägivalda akte sõjaväes ning nad ei näe, et nad tooksid sõjaväkke kaasa „tsiviliseeritust“ või naiselikke väärtusi. Teisest küljest väitsid näiteks Prividera ja Howard (2012a) uuringus osalejad, et naiste osalemine relvajõududes on igati aktsepteeritav juhul, kui neid ei oota kodus pere ja lapsed. Topeltstandarditest annab märku ka teine mõtteavaldus: „mehed võitlevad kodus olevate lähedaste eest, naised võitlevad aga, hoolimata sellest, et neil on kodus lähedased.“ (Prividera ja Howard, 2012a).

Soovimatu seksuaalne tähelepanu

Soovimatu seksuaalne tähelepanu on probleemiks naistel igas väeosas ja igas riigis, kus naised sõjaväe töös osaleda võivad. Ahistamine, tagakiusamine ja vägistamine on otseses seoses nii PTSH sümptomitega, depressiooni, ärevushäirete kui ka üldise töösse suhtumise ja sooritusega (Gill ja Febbraro, 2013). Seega ei mõjuta see mitte ainult naisi individuaalselt, vaid ka kogu üksuse valmisolekut, moraali, ühtsust ja sooritustaset (Millegan jt, 2015). Erinevatel andmetel kogeb seksuaalset tagakiusamist aasta jooksul kuni 35% USA nais- ja 6% meesteenistujatest (Leardmann jt, 2013). Weitz (2015) leidis, et ühte neljandikku kuni lausa ühte kolmandikku endistest ja praegustest teenistujatest USA sõjaväes rünnatakse teenistuse jooksul seksuaalselt. See number on väga suur ning ületab koguni tsiviilelanikkonna sarnaseid näitajaid (Weitz, 2015). Samas tõdevad Gill ja Febbraro (2013), et need numbrid on kindlasti alaraporteeritud, kuna kõik juhtumid ei jõua päevavalgele. Ka uuringutes osalenud naised on tunnistanud, et tihtipeale ei esitata seksuaalse tagakiusamise kohta avaldust, kuna kardetakse protsessi ja selle mõju töökohale (Gill ja Febbraro, 2013) või valdab neid hirm, et peale seda pöörduvad meessõdurid nende vastu ning nad jäävad täiesti üksi (Weitz, 2015). Leardmann jt. (2013) leidsid samuti oma uurimuses, et naised, kes on üksustes ja meeskondades ainukesed naissoo esindajad, teatavad samuti väiksema tõenäosusega seksuaalsest ahistamisest, kuna

nende keskkond on meestele orienteeritud, mis omakorda aitab kaasa seksuaalsete stressorite levikule.

Soovimatut seksuaalset kontakti kogesid antud uuringute põhjal kõige enam valgenahalised vallalised naised, kes töötasid madalamatel positsioonidel ja olid nooremas eas (Stahlman jt, 2015; Gill ja Febraro, 2013; Leardmann jt, 2013). Riskiteguriks oli ka alkohoolsete jookide üleliigne tarbimine (Stahlman jt, 2015) ning eelnevate vaimse tervise probleemide (PSTH, depressioon) kogemine (Leardmann jt, 2013), mis tegi nad kurjategijate suhtes haavatavamaks. Alkoholi ja selle kuritarvitamine võis olla aga nii soovimatu seksuaalse kontakti tagajärg kui põhjus. Teguriteks, mis naisi sellise kontakti eest kaitsesid, olid liikumine paaris (ingl. *Battle buddy*), kõrgem staatus ja positsioon, mehiste riiete kandmine ning ka kõrgem vanus (Cheney, 2015). Vahel tunti end turvaliselt ka tänu ühtsele meeskonnale, kes kaitses nende seljatagust (Weitz, 2015). Gill ja Febraro (2013) sõnul toimus ahistamist rohkem stereotüüpselt mehistel aladel nagu näiteks jalavägi või eriväed ning meditsiini- ja toetavates üksustes oli ahistamisjuhtumeid tunduvalt vähem. Seega võib ka traditsioonilist naisrolli sõjaväes pidada kaitsvaks teguriks. Olenemata sellest, kas naised töötasid lahingüksustes või toetavates jõududes, tundsid nad ise ikkagi, et peavad kohanema ja tegema kompromisse, et sobituda meeste maailma (Koeszegi jt, 2014).

4. ANALÜÜS

Uurija ja meetodi refleksioon

Peale töö kirjutamist ja teadusartiklite läbi töötamist olen endiselt seisukohal, et naiste liitumine relvajõududega on võrdsusest ja otstarbekusest lähtudes oluline ning seda peaks toetama. Töö tegemine pani mind aga sügavamalt mõistama, kui palju erinevaid aspekte on vaja arvesse võtta muudatusi tehes ja uusi praktikaid kasutusele võttes. Leian, et Eesti Kaitsevägi on juba alustanud positiivsete muudatuste tegemist ning naiste toetamist. Samas on palju aspekte ja unikaalseid vajadusi, mida naiste lisandumine kaasa toob ning millele peab tähelepanu veel pöörama.

Meta-etnograafia meetodi kasutamine oli minu jaoks põnev ja väljakutset pakkuv. Teadusartiklitest joonistusid välja läbivad teemad ja seisukohad, mida oli läbi süntees-maatriksi lihtsam leida ja koondada. Huvitavaid tähelepanekuid ja lugusid, mis aga antud töö temaatikasse ei kohaldunud, oli teadusartiklites mitmeid. Seega leian, et põnevaid aspekte ja lisanduvaid teemasid teadusartiklitest oleks võinud tabelis veelgi pikemalt kirja panna, et ka lugejatel oleks võimalus temaatikast laiemat pilti saada ning huvitavaid aspekte lisaks lugeda.

Artiklite analüüs

Iisraelis on relvajõududes osalemine kohustuslik nii meestele kui naistele. Sellest võiks eeldada, et valitseb täielik võrdsus, kuid Tekoah ja Harel-Shalev (2014) leidsid, et viisid, kuidas seal naisi värvatakse ja koheldakse, räägivad jätkuvast ebavõrdsusest. Sellest lähtuvalt on ka Eesti kontekstis oluline silmas pidada, et lisaks naistele võrdväärse juurdepääsu tagamisele kaitsejõududesse, on oluline tagada ka nende võrdne ja väärikas kohtlemine. Kuigi juurdepääsu naiste osalemiseks ja heaoluks üritatakse aina parandada, on päevakorras jätkuvalt küsimused, kuidas suurendada naiste integratsiooni maskuliinsesse kultuuri. Kui palju ja milliseid muudatusi peaks tegema, et vastata ka naiste ootustele ja vajadustele. Cone (2016) leidis oma uurimuses, et ümberkorraldused juba toimuvad ning relvajõud seisavad väljakutse ees, et luua normid, standardid ja võimalused, mille korral kõik kvalifitseerunud teenistujad tunneksid end olenemata soost väärtustatult ja aktsepteeritult. Ka USA sõjaväe juhid lisasid, et nad tahavad luua sellist protsessi/programmi, milles nad on nii kindlad, et julgustaksid liituma ka oma tütreid (Cone, 2016).

Vaimne tervis

Vaimne tervis ja vaimse tervise mured on oluline koht millele tähelepanu pöörata, sest seda on raske märgata. Vaimset tervist ja selle seisundit mõjutavad sõjaväes paljud stressorid, vaatepildid ja kogemused, millest mõningate mõju on keeruline kontrollida (nt. laibad, tulevahetus). Samas on ka teine hulk stressoreid mille suhtes on süsteemil võimalik midagi ette võtta (üksuse sisene ahistamine) ning mis ei peaks kuuluma töökoha stressorite hulka. Olenemata stressori liigist ja teenistuja soost, peaks neile olema tagatud laialdane psühholoogiline abi, et hoida töötajate vaimset tervist. Teaduskirjandusest on teada, et militaarkeskkonnas on naistel suurem oht kannatada depressiooni, ärevushäirete või PTSH all ning see annab meile võimaluse pöörata sellele erilist rõhku ja viia ka Eesti kontekstis sisse rohkem toetavaid struktuure, et pakkuda piisavalt tuge naistele militaarsfääris.

Peamiselt Ameerika Ühendriikidele keskenduvast teaduskirjandusest väideti, et missioonilt naastes tunnevad sõdurid tihtipeale end hüljatu ja üksikuna (Nilssona jt, 2015), kuna tsiviilelu ja sõpruskond ei paku nii suurt ühtsust ja toetuskultuuri kui missioonil tunti. See on ka üheks riskiteguriks depressiooni ja PTSH levikul. Lisaks võib PTSH ja depressioon kaasneda tihtipeale just vigastatud veteranidega. Teaduskirjanduse heaks praktikaks oli seega ka COAD (ingl. *Continuation on Active Duty*) protsess (Rivera, Crueger, Johnson, 2015), mis kujutab endast viga saanud teenistujate uuesti tööle võtmist, isegi kui tema töövõime on langenud. Uusi töökohti kohandatakse ja muudetakse. See annab teadmist, et iga veteran on oluline ja kasulik ka süsteemile endale ning teisalt aitab oluliselt vähendada psühholoogiliste murede süvenemist. Psühholoogilised probleemid, eelkõige PTSH, avaldavad Nilsson jt (2015) sõnul kehva mõju ka vanemaks olekule, kuna muudavad inimese impulsiivsemaks ja ülereageerivamaks. Seega ei ole psühholoogilised mured mitte üksnes inimese individuaalsed probleemid, vaid mõjutavad oluliselt ka tema teenistusülesannete täitmist, igapäeva- ja eraelu.

Eestis töötab Kaitseväge all toetusteenuste keskus, mille töötajate ülesanneteks on sotsiaal- ja psühholoogiaalaste teenuste ning ka usuliste tegevuste korraldamine (Kaitsevägi, 2017a). Teenistujatele ja teenistusest vabastatud isikutele on soovi ja vajaduse korral tagatud tasuta psühholoogiline abi ja sotsiaalnõustamine (Kaitseväeteenistuse seadus, 2017). Ka Eesti kontekstis rakendatakse praktikat, mille läbi Kaitsevägi pakub vigastatud teenistujale kohandatud töökohta, mis vastab tema kvalifikatsioonile ja võimetele (Kaitsevägi, 2017b). Lisaks tagatakse selle seaduse kohaselt sotsiaalnõustamine ja abi ka hukkunud teenistuja lähedastele. Samas on abi tagamine suuresti isikliku initsiatiivi ja ülemate heatahtlikkuse hooles ning töötajaid, kes teenistujate ja ajateenijatega tegelevad, on vähe (Parmak, 2007). Kui aga Kaitseväes puudub võimalus vajaliku nõustamise või psühholoogilise abi tagamiseks,

suunatakse inimene abi saama väljaspool Kaitseväge (Kaitseministri määrus, 2017). Teaduskirjandusest väljendus, et kuigi naised otsivad tihedamini abi, elavad nad ka oma emotsioone meestega võrreldes rohkem sissepoole, mistõttu võib raske olla üleüldse probleemi märgata (Hourani jt, 2015). Sellele toetudes võiks kasuks tulla rutiinsed vestlused nõustaja/psühholoogiga, mis ühelt poolt tagab juba pikaajase usaldussuhte ja seega suurema tõenäosuse murega pöördumiseks ning teisalt annab võimaluse psühholoogil endal muutust märgata, kui seda teenistuja ise teadvustada ei oska. Samas tooks see kaasa praeguste psühholoogide/nõustajate töökoormuse ootamatu kasvu ning seega leian, et tasuks kaaluda uute töökohtade loomist töötajatele, kes tegeleksid teenistujatega rutiinselt. Naiste lisandumine toob teadusartiklite näitel kaasa ka rohkem seksuaalse ahistamise ja väärkohtlemise juhtumeid relvajõududes. Kuigi ka psühholoogid on ilmselt kompetentsed nende muredega tegelemiseks, leian, et kasulik võiks olla kaasata ka ohvriabi teenust. See kujutab endast tasuta, avalikku teenust, mille eesmärgiks on aidata säilitada ja parandada ohvri toimetulekuvõimet (Sotsiaalkindlustusamet, 2017). Teisalt puudub meil ülevaade, kui palju on Eesti kontekstis ahistamist ja väärkohtlemisjuhtumeid teenistuses ning teisalt ei pruugi see olla soospetsiifiline ega seotud ainult naistega. Seega on toetavate teenuste sisse seadmine ja selgete abistruktuuride loomine oluline, et võimaldada abi järele pöördumist nii meestele kui naistele. Paremat toimetulekut ja heaolu võiks aidata toetada ka tugigrupid, kuna sotsiaalne tugi ja ühtsuse tunne on võrdselt oluline nii meeste kui naiste jaoks. Hetkel on aga toetusgrupid suunatud pigem vigastatud veteranidele, kuid mõelda võiks ka tugigrupi loomisest naistele kui vähemusgrupile sõjaväes, et jagada seal kogemusi, saada tuge ja näha, et nad pole üksi. Sarnaselt teaduskirjanduse praktikatele, pakub ka Eesti Kaitsevägi vigastatud tegevvälasele võimalust jätkata tööd Kaitseväes, vastavalt oma võimetele ja oskustele. Kasulikuks kasutusosalaks, mida laialdasemalt kaasata, võiks olla ka kogemusnõustamine. Kogemusnõustamine kujutab endast teadmiste- ja kogemuste vahetamist, toetamist, nõustamist ja praktilisi nõuandeid inimeselt, kes on analoogilises olukorras olnud ning kellel on sarnane kogemus (MTÜ Hingerahu, 2017). Leian, et naistel oleks kindlam ja vähem stressi tekitavam minna tööle relvajõududesse või viibida missioonil, kui on keegi, kelle käest kuulda ja küsida nõu, kuidas korraldada pereelu, milline on elu relvajõududes ja milliseid varjatud aspekte peaks arvesse võtma. Iga kogemus on küll erinev, kuid teaduskirjandus tõdeb, et samamoodi on see erinev ka lähtuvalt soost. Seega oleks just naine parim isik andmaks kogemustel tuginevat nõu teistele naistele.

Naiste füüsiline tervis

Ameerika teadusajakirjade kontekstist lähtudes peaksid riigid juba väljaõppes pöörama suuremat tähelepanu ka naiste füüsilise tervise tagamisele. Treeningud peaksid lähtuma soost ja naiste puhul peaks rohkem rõhku pöörama kindlatele lihasgruppidele suunatud vastupidavustreeningutele, mis suurendaksid naiste võimet saada hakkama erialaste ülesannetega (Allison jt, 2015). Teiseks peaks õpetama medikutele ja arstidele militaarses vallas ka naistega seotud meditsiinaspekte, et tagada sugudele võrdsed võimalused saamaks professionaalset arstiabi töökohal. Soovitatakse ka soospetsiifilisi hügieeni- ja enda eest hoolitsemise õpetusi teenistujatele endile (Nindl, Ardale, Deuster, 2016). Teaduskirjanduses leiti veel, et arstiabi saab naiste jaoks kättesaadavamaks ja usaldusväärsemaks muuta, tagada üksuse valmisolek ja võimestada naisi, kui missioonide standardvarustusse panna naiste jaoks beebipillid ja enese testimise komplektid erinevate naistega seotud eripärade jaoks (nt. kuseteede- ja vaginaalhaiguste), millega antakse kaasa õppevideo enese korrektseks testimiseks (Braun, 2016). Oluline on märkida, et Ameerika Ühendriikides ei ole ühtset tervishoiusüsteemi ning tervishoiu pakkujaid on palju, kuid sõduritele ja ka nende perele on kohaldatud eraldi Sõjaväe tervishoiu süsteem (Military health system, 2017). USA kontekstis on seeläbi ka steriliseerimine, pessaar ja emakasisesed vahendid täielikult rahastatud, et pakkuda naistele ja meestele missioonidel ja teenistusülesannetel täites võrdsed võimalused mugavuseks (Fitzgerald, 2013).

Eesti kontekstis teeb aga Kaitseväe meditsiinisüsteem tihedat koostööd tsiviilhaiglatega (Kaitsevägi, 2017c). Ajateenijatele ja kaitseväelastele tagatakse eriarstiabi, ravimid ja meditsiiniseadmed riigi kulul ning see lisatakse kaitseväelase tervisekaardile (Kaitseväeteenistuse seadus, 2017). Teenistusülesannete täitmise tõttu viga saanud isikule tagatakse sotsiaalse rehabilitatsiooni teenus, psühholoogiline abi, nõustamine, abivahendid ja üldhooldusteenused väljaspool kodu (Kaitseväeteenistuse seadus, 2017). Eesti kontekstis ei paista aga laialdaselt olevat kasutusel sotsiaaltöö vahendeid nagu näiteks nõustamist teenistusse astujatele või tegevteenistujatele ennetavas vormis. Leian aga, et see oleks oluline aspekt, et osata märgata ja vältida probleemide tekkimist. Nõustamine võiks naistest lähtuvalt endas sisaldada teemasid, millega naised nii tsiviilelus, teenistuses, kui missioonil olles kokku puutuvad ja lähtuma relvajõududes osalevate naiste unikaalsest vaatenurgast. Sotsiaaltöö vahenditest saaks naiste füüsilise tervise toetamiseks ja parandamiseks relvajõududes rakendada veel korraliku pereplaneerimise programmi, kuhu kuuluks nõustamine ja Fitzgerald jt (2013) uurimuse soovitusel ka 5, 10 ja 20 aasta pereplaanid, mis sarnaneks hetkel

rakendatavate karjääriplaanidega, et vältida soovimatut rasedust ning leida parim aeg karjääris, et luua pere. Rakendada saaks ka kogemusnõustamist, et olla valmis eesolevateks väljakutseteks ja kiireks kohanemiseks. Ka üldise füüsilise tervise hoidmisel on oluline rõhk. Eestis on küll naistele ajateenistusse asumisel leebemad üldfüüsilised katsed, kuid järgnev koormus ja treening on kõigile teenistujatele ühesugune (Kaitsevägi, 2017d). Lähtuvalt teaduskirjandusest võiksid aga naistele olla suunatud veidi erinevad treeningprogrammid, mis arvestavad nende suuremat riski vigastusteks, lähenevad spetsiifiliste treeningülesannete kaupa ja seega hoiaksid ära vigastusi ja taastusravi vajadust. Headeks praktikateks, mida pikkadel õppustel või missioonidel kasutada, võiksid olla ka näiteks kondoomide kuulumine toidupakkidesse, et vähendada võimalike soovimatute raseduste hulka ja suguhaiguste levikut. Missioonil viibivate naiste tualettide hügieeniga seotud murede lahenduseks võiksid olla kasutusel näiteks ühekordsed WC-poti kiled/katted.

Võimekus, sooerinevused, integratsioon

Naiste liitumine sõjaväega ja integratsioon erinevatesse allüksustesse on toimunud juba pikka aega. Ka Eestis on uue riigikaitsekava järgi olulisel kohal võrdsete võimaluste loomine ja naiste osakaalu suurendamine (Kuul, 2017). Samas on veel paljudes riikides piiratud naiste osalemine teatud militaar-rollides. Tagamaad naiste osalemise takistamiseks on peamiselt soorollide ja traditsiooniliste vaadete mõjutused. Naiste ja meeste keskmine füüsiline võimekus erineb tõepoolest oluliselt (Prividera ja Howard, 2012), kuid standardites, mis seavad minimaalse lävendi ülesannetega hakkama saamiseks, tulevad võrdväärselt toime nii mehed kui naised. Lisaks standardite ühtlustamisele on teaduskirjanduses headeks integratsioonimeetmeteks peetud ka juhtide ja ülemuste toetavate hoiakute saavutamist, mis omab olulist mõju ka kogu ülejäänud meeskonna suhtumisele. Tepe jt, (2016) lisasid veel, et arvesse peaks võtma ka naiste erinevaid vajadusi treeningutel, et saavutada nende parim võimalik vorm. Ka varustust peaks kohandama naiste ja väiksemate meeste mõõtudesse (Tepe jt, 2016). Seega on integratsiooni silmas pidades oluline võtta arvesse sugude erinevusi ja väärtustada mitmekülgset, mida see kaasa toob, kuid samas mitte luua üleliia ebavõrdsust. Jensen (2016) ütleb, et sõjaväes on oluline rakendada egalitarismi põhimõtet, kus töökohale peaksid saama kandideerida kõik, olenemata soost ning valituks osutuvad need, kes vastavad antud rolli kriteeriumitele ja nõuetele enim. Teisalt on oluline väärtustada ka mitmekesisust. Teadusartiklitest joonistus välja, et vahe tegemine, mis on integratsiooni takistavaks teguriks, saab alguse erinevatest standarditest ning ulatub kuni missioonidel naiste osalemise piiramiseni (Kelly jt, 2014). Naiste

osakaalu suurendamiseks on näiteks Norras sisse seatud erinevad toetused ja paindlikum süsteem sõjaväega liitumiseks (Gustavsen, 2013).

Ka Eesti kontekstis tehakse vahet meestel ja naistel. Naistele on ajateenistus vabatahtlik ning neil on võimalus see 90 päeva jooksul katkestada. Lisaks on naistele kehtestatud veidi kergemad üldfüüsilised katsed ning neile on võimaldatud eraldi toad. Seega võib arutleda, et positiivne diskrimineerimine suurendamaks naiste osalust relvajõududes (toetused, lihtsamad üldfüüsilised katsed) on naiste liitumist suurendavaks teguriks, kuid edasist integratsiooni võib see takistada, kuna mehed võivad tunda, et naistele on tagatud sarnaste valikute korral rohkem boonuseid. Süsteemis sees olles ei tehta vahet meestel ja naistel treeningprogrammis või ülesannetes. Lähtuvalt Ellingsen'i jt, (2016) artiklist võib aga spekuloida, et ka Eesti kontekstis võiksid segatoad igal relvajõu tasandil tuua kaasa positiivset liikumist suurema integratsiooni ja ühtsuse suunas. Samas tunnistavad autorid, et segatubade lähenemise rakendamisel peab olema ettevaatlik ja hindama hoolikalt meeskonna valmisolekut selliseks muutuseks, kuna see võib kaasa tuua ka ahistamis- ja vägistamisjuhtumite kasvu. Läbi kirjanduse jooksnud erinevate kohtlemiste, nõuete ja regulatsioonide põhjal leiab, et ebavõrdne kohtlemine on peamiseks takistavaks teguriks naiste täielikul integratsioonil. Kärt Pärtel (2014) leidis Eesti Kaitseväge naisteenistujate olukorda uurides, et ka meil tunnevad naised mõningal määral ebavõrdset kohtlemist militaarsüsteemis ning neid ei võeta omaks kui võrdseid töölaseid partnereid (Pärtel, 2014). Nii naised ise kui ka mehed ei saa tunda täielikku ühtsust ja võrdväärsust, kui läbi värbamise, treeningu ja töö, ei kohelda neid samamoodi. Teisalt leiab, et kummagi soo vaimse- ja füüsilise tervise ning heaolu seisukohast on oluline viia sisse muutusi treeningprogrammides või tööülesannetes. Teaduskirjandusest lähtuvalt peaks näiteks naiste tugevama ja parema füüsilise tagamiseks rakendada rohkem kindlatele lihasgruppidele suunatud vastupidavusharjutusi (Allison jt, 2015), lisaks vajaksid naised rohkem pidevat ülakeha ning mehed alakeha treenimist (Tepe jt, 2016). Tööülesannete raames leiavad Prividera ja Howard (2012b), et naiste paindlikumad ja pisemad kehad oleksid paremad manööverdamaks kitsastes tankides, lahingüksuste kandjates või erinevates masinates. Mehed oleksid aga sobilikumad oma keskmiselt tugevama kehaehituse tõttu kandma näiteks laskemoona ja laadima rasket varustust (McGraw jt, 2016). Seega, selleks, et tagada parimad ja tugevaimad võimalikud teenistujad, tuleb arvesse võtta sugude erinevusi, kuid erinevad lähenemised peaksid olema üksteisega võrdväärsed, et ei jääks ruumi ebavõrdsuse tundele.

Maskuliinse kultuuri väljakutsed

Maskuliinses kultuuris väärtustatakse hegemoonilist meest ning kõik, kes ei vasta sellise tüübi omadustele, võivad potentsiaalselt sattuda kiusamise ohvriks (Koeszegi jt, 2014). See teeb keeruliseks naiste integratsiooni ja läbi löömise. Raskendavaks asjaoluks on ka traditsioonilised soorollid, mis on ühiskonnas juurdunud ning mida on raske murda. See, millisel seisukohal ollakse naiste sõjaväes osalemise kohta, võib sõltuda nii varasemate kogemuste mõjust, uuringugrupi koosseisust kui ka riigist, kust uuritavad pärit on. Prividera ja Howard (2012) uurimuses sõnas üks naine antud teemal nii:

„Kui naised tahavad osaleda, siis võiks neid lasta, kuid seda ei tuleks teha sunniviisiliseks, sest kõik naised seda ei taha.“

See idee väljendus vaatab aga üle tõsiasjast, et ka kõik mehed ei taha aega teenida ja sõjaväes olla. Seega, kuigi sõjaväe siseselt võideldakse, et saavutada võrdsus ja võrdne kohtlemine, on ebavõrdsus ennast sisse seadnud juba sõjaväega liitumise valikuvabadusel. Täieliku võrdsuse taga ajamine ongi ilmselt tagamaaks, miks mitmetes riikides on sisse seatud kohustuslik ajateenistus või sõjaväeteenistus ka naistele (nt. Iisrael ja Norra). Ehk on sellisel juhul ka integratsioon olnud tulemuslikum, sest kõik on sinna pidanud tulema võrdsetel nõuetel ja vastama võrdsetele standarditele. Norra näitel on sellisel juhul vähenenud ka agressioon, ahistamine ja seksuaalne väärkohtlemine, sest naised pole enam võimalik sildistada „teisteks“ (Gustavsen, 2013). Kohustusliku ajateenistuse korral ei ole sõjavägi enam meestekeskne institutsioon, vaid mehi-naisi võiks seal olla võrdselt.

Hetkel on ka Eestis Kaitsevägi meestekeskne institutsioon. Naistele on küll tagatud ligipääs ning nende lisandumise olulisust on rõhutatud, kuid reaalseid samme struktuuri muutustes, et olla paindlikumad ka naiste suhtes, pole oluliselt tehtud. Eesti kultuuriruumis on küllaltki laialdaselt juurdunud traditsioonilised vaated naistele ja meestele, mis jätkuvalt piiritlevad avalikke vaatenurki ja suhtumist sugudesse. Teisalt on traditsioonilised rollid hakanud vaikselt end ümber kohaldama ning ka värbamiskampaaniaid on hakatud suunama otse naistele („Naised vormi“) (Kaitseressursside Amet, 2017). Sõna on võtnud ka Eesti sõjalised juhid, kes on olnud naiste lisandumise koha pealt toetaval seisukohal, mis loob juba naistele soodsama seisukoha, kuna juhtide mõju võib ulatuda üle kogu süsteemi.

Nagu mujal maailmas, tuleb ka Eestis tõenäoliselt naistel relvajõududes vastu seista erinevatele stressoritele, mis on nende jaoks kaalukamad, kui meeste jaoks. Agressiooni, ahistamise ja ka soovimatu seksuaalse tähelepanu juhtumeid Kaitseväes on tõenäoliselt juba olnud ning on ilmselt ka tulevikus. Olulisel kohal on seega sisse seada adekvaatne ja usaldusväärne süsteem,

kuhu mõlemast soost isikud saavad pöörduda, et saada abi. Süsteemi puhul on oluline, et asja võetaks tõsiselt, kuid samal ajal, et see ei kahjustaks naiste töökarjääri ega taasohvrustaks neid. Sotsiaaltöö kontekstis tundub, et selle temaatikaga seostuksid kõige enam ohvriabi töötajad, kelle kogemusi, praktikaid ja lähenemisi saaks üle võtta ka militaarsed institutsioonid, et pakkuda oma ohvrustatud teenistujatele parimat võimalikku abi. Samas leian, et oluline on ka Eesti reaalse olukorra täpsem kaardistamine, et mõista, millises ulatuses ja mis alustel toimub naiste stigmatiseerimine ja tagakiusamine ning seeläbi leida parimad lähenemised, et muutusi esile kutsuda. Teaduskirjanduses joonistus läbi mitme uurimuse välja ka soovitus, et eelkõige muuta juhtide ja ülemuste suhtumist naistesse, sest nende hoiakud annavad eeskujuga ka nende alluvatele ja mõjutavad oluliselt naiste tahet üksuses teenida (Cone, 2016; Tepe jt, 2016).

Artikleid kaardistades leidsin, et mõningatel juhtudel oli sarnastele uurimisküsimustele leitud erinevad tulemused. Lisaks tõdes Gustavsen (2013) oma uurimuses, et hoiakud ja suhtumine naistesse erineb nii uuringugrupi, väeosa kui riigi lõikes. See annab meile aga kinnitust, et kuigi oluline on teha kirjanduse ülevaateid ja koondada teiste riikide praktikaid ning kogemusi, on tähtsal kohal ka Eesti relvajõududes läbiviidavad uuringud, et selgelt analüüsida Eesti olukorda ning lähtuda oma tegevuses nendest tulemustest. Leian, et Eesti Kaitsejõudude jaoks oleks esmajärjekorras kõige olulisem tegeleda juhtide ja kaaslaste hoiakute ja suhtumise ning nende muutmisega. Teaduskirjandusest joonistus välja, et suurimad probleemid naiste jaoks taanduvad tihtipeale tagasi just suhtumise küsimustesse, kuna seeläbi piiratakse nende osalemist ja takistatakse nende integratsiooni. Lisaks võivad kehvad hoiakud, kommentaarid ja puudulik integratsioon mõjutada negatiivselt naiste vaimset tervist ning vajadus ennast pidevalt tõestada ja rohkem pingutada võivad kaasa tuua ka füüsilisi muresid (ülekoormatus, luumõrad). Seega võib mitmeid naiste osalusega kaasnevaid muresid taandada hoiakute, suhtumise ja integratiooni tasandile.

Kuigi antud töö tundub kaardistavat üksnes naiste kitsaskohti ja erinevaid vajadusi, ei tähenda see seda, et naised oleks kuidagi kehvemad või vajaksid rohkem abi. Meeste vajadused ja kitsaskohad on läbi aastakümnete jõudnud juba välja joonistuda ning süsteemi on jõutud mitmeid kordi ümber konstrueerida, et toetada ja efektiivsemalt teenida mehi ning aidata neil teenida. Samas on süsteemis ka tabuteemasid, mille suhtes pole ka meestele piisavalt teadmisi või tähelepanu pööratud (nt. ahistamine). Naiste sarnaste vajaduste kaardistamine annab meile võimaluse märgata, millised on erinevused sugude vahel ning seeläbi kujundada meestekeskse institutsiooni piisavalt tugiüksusi ja muudatusi, et lisaks meestele, toetada ja väärtustada võrdväärselt ka naisi.

5. KOKKUVÕTE

Siplase (2014) arvates peab militaarstruktuur ajaga kaasas käima ja muutma end vastavalt õiguse arengutele ühiskonnas. Hetkel on õiguse diskursus liikunud võrdsele ja võrdväärsele kohtlemisele. Lähtudes nii võrdsuse otsingutest, riikide vajadustest kui ka üksikindiviidide valikutest, on järjest suurenenud naiste osakaal militaarteenistuses. Naistele traditsiooniliselt seatud barjäärid ja takistavad tegurid on suures plaanis ümber lükatud, kuid soorollid ja oletused sugude kohta on juurdunud tugevalt ühiskonda. See on teinud naiste integratsiooni relvajõududes keeruliseks.

Käesolevas uurimistöös kirjeldan, milliseid küsimusi naiste relvajõududes osalemise kohta püstitatakse, ehk mis on peamised arutelukohad tänapäevases militaarsüsteemis ning mida peetakse oluliseks. Leitud tulemusi asetasin ka Eesti ja sotsiaaltöö konteksti.

Tulemustena leidsin, et naised toovad meeskonda ja organisatsiooni mitmekesisust, mida oskaside hinnata suurem osa mehi, kes naiste kõrval teeninud olid. Teisalt toovad naised militaarteenistusse kaasa ka oma soospetsiifilised vajadused. Selleks aga, et lahendada esile kerkivaid väljakutseid peavad riikide relvajõud selgelt konstrueerima oma vaated ja kujundama strateegia, kuidas ja kuhumaani naistele vastu minnakse, et integreerida neid relvajõududes ja tagada nende heaolu. Teadusartikleid analüüsid jõudsin järeldusele, et ühtse meeskonna saab luua üksnes siis, kui me kohtleme neid juba algusest peale ühtemoodi. Lisaks leidsin artiklitest, et meeste ja naiste võrdsel kohtlemisel vähenes ka naiste vastu suunatud agressioon, ahistamine ja alavääristamine ehk teiste sõnadega, vähenesid siis militaarkultuurist kui maskuliinsest keskkonnast tulenevad probleemid.

Eesti konteksti käsitledes peab arvesse võtma, et riigi süsteem ja kaitseväge ülesehitus on erinev teaduskirjanduses käsitletud riikidest. Mõningad uurimuste soovituslikud aspektid on meil Kaitseväes juba töösse rakendatud. Lisaks leidsin uusi või siiani vähe kaasatud võimalusi ja ideid eelkõige sotsiaaltöö vahenditest, mis võiksid potentsiaalselt toetada kõiki teenistujaid või pakkuda lisatoetust naisteenistujatele kui vähemusgrupile. Kuna tulemused, hoiakud ja probleemid võivad erineda nii uurimisgrupi kui riigi lõikes, on oluline viia püstitatud valdkondade lõikes läbi lisauuringuid. Seda selleks, et hinnata kindlalt, millised väljakutsed on päevakorral ka Eesti Kaitseväes ning milliseid praktikaid ja lähenemisi oleks mõistlik üle võtta teaduskirjanduses esile toodud vahenditest.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Kitley, R. ja Stogdon, C. (2014). *Literature Reviews in Social Work*. London: SAGE Publications Ltd.
- Polit, D. F. ja Beck, C.T. (2006). *Essentials of nursing research: appraising evidence for nursing practice*. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins
- Ridley, D. (2012). *The literature review: a step-by-step guide for students*. London: SAGE Publications.
- Shaw, I. ja Holland, S. (2014). *Doing qualitative research in social work*. London: SAGE Publications.
- Strömpl, J. (2015). Sotsiaaltöuurimus – sild teaduse ja praktika vahel ning suurepärase õppimismeetod. *Sotsiaaltöö* 3/2015.
- Abrefa-Gyan, T. (2016). Evidence-Based Practice: Attitude and Knowledge of Social Workers across Geographic Regions. *Journal on Evidence-Informed Social Work*, 13, 552-561.
- Allison, K. F., Keenan, K. A., Sell, T. C., Abt, J. P., Nagai, T., Deluzio, D., ...Lephart, S. M. (2015). Musculoskeletal, Biomechanical, and Physiological Gender Differences in the US Military. *The Army Medical Department Journal*, 8, 22-31.
- Araste, L. (2014). *Teadmus- ja tõenduspõhisus noorsootöös*. Kasutatud: 29.03.2017 http://mitteformaalne.archimedes.ee/wp-content/uploads/2014/07/Mihus_14.pdf
- Baaz, M. E. ja Stern, M. (2012). Fearless Fighters and Submissive Wives: Negotiating Identity among Women Soldiers in the Congo (DRC). *Armed Forces and Society*, 39, 711-739.
- Barry, B. (2013). Women in Combat. *Survival*, 55, 19-30.
- Buchanan, L. (2016). A Few Good (Wo)Men: Integrating the US Submarine Force. *Rhetoric Review*, 35, 35-48.
- Braun, L. A., Kennedy, H. P., Womack, J. A. ja Wilson, C. (2016). Integrative Literature Review: U.S. Military Women's Genitourinary and Reproductive Health. *Military medicine*, 181, 35-49.
- Brown, M. T. (2012). "A Woman in the Army Is Still a Woman": Representations of Women in US Military Recruiting Advertisements for the All-Volunteer Force. *Journal of Women, Politics and Policy*, 33, 151-175.
- Brownson, C. (2016). Rejecting Patriarchy for Equivalence in the US Military: A Response to Anthony King's "Women Warriors: Female Accession to Ground Combat". *Armed Forces and Society*, 42, 235-242.

- Cheney, A. M., Reisinger, H. S., Booth, B. M., Mengeling, M. A., Torner, J. T. ja Sadler, A. G. (2015). Servicewomen's Strategies to Staying Safe During Military Service. *Gender Issues*, 32, 1-18.
- Cockburn, C. (2013). War and Security, Women and Gender: an Overview of the Issues. *Gender and Development*, 21, 433-452.
- Cone, R. W. (2016). Leading Gender Integration. *Military Medicine*, 181, 4-6
- Dean, W. K., Caplan, A. L. ja Parent, B. (2016). Military genitourinary trauma: policies, implications, and ethics. *Hastings Centre report*
- Deuster, P. A. ja Tepe, V. (2016). Why a "Women in Combat Symposium"? *Military Medicine*, 181, 1-3.
- Doherty, M. E. ja Scannell-Desch, E. (2012). Women's Health and Hygiene Experiences During Deployment to the Iraq and Afghanistan Wars, 2003 through 2010. *Journal of Midwifery and Women's Health*, 57, 172-177.
- Duncanson, C. ja Woodward, R. (2016). Regendering the military: Theorizing women's military participation. *Security Dialogue*, 47, 3-21.
- Eesti Kaitsevägi(d), *Naised ajateenistuses*. Kasutatud: 15.05.2017
<http://www.mil.ee/et/ajateenistus/naised-ajateenistuses>
- Eesti Kaitsevägi(a), *Psühholoogiline nõustamine*. Kasutatud: 18.05.2017
<http://www.mil.ee/et/veteran/tagatised-veteranidele/Psyhholoogiline-noustamine>
- Eesti Kaitsevägi(c), *Toetusteenuste keskus*. Kasutatud: 18.05.2017
<http://www.mil.ee/et/kaitsevagi/toetuse-vaejuhatus/toetusteenuste-keskus>
- Eesti Kaitsevägi(b), *Vigastatud veteranid*. Kasutatud:18.05.2017
<http://www.mil.ee/et/veteran/vigastatud-veteranid>
- Edovald, T. (2012). *Tõendus põhine sekkumine – vaenlane või abimees töös laste ja peredega?*
 Kasutatud: 29.03.2017
https://intra.tai.ee//images/prints/documents/148837063097_TAI_Sotsiaaltoe_NR_4_2015_ve_ebi.pdf
- Ellingsen, D., Lilleaas, U. B. ja Kimmel, M. (2016). Something is Working - But Why? Mixed Rooms in the Norwegian Army. *NORA- Nordic Research of Feminist and Gender Research*, 24, 151-164.
- Fitzgerald, A. S., Duboyce, R. L., Ritter, J. B., Omori, D. J., Cooper, B. A. ja O'Malley, P. G. (2013). A Primer on the Unique Challenges of Female Soldiers' Reproductive Issues in a War-Ready Culture. *Military medicine*, 178, 511-516.

- Gill, R. ja Febraro, A. R. (2013). Experiences and Perceptions of Sexual Harassment in the Canadian Forces Combat Arms. *Violence Against Women*, 19, 269-287.
- Grindlay, K. ja Grossman, D. (2012). Unintended pregnancy among active-duty women in the United States military. *Contraception*, 92, 589-595.
- Gustavsen, E. (2013). Equal treatment or equal opportunity? Male attitudes towards women in the Norwegian and US armed forces. *Acta Sociologica*, 56, 361-374.
- Heitmann, R. J., Batig, A. L., Levy, G., Novotney, J., Grubbs, C., Batig, T. S., ...Hill, M. J. (2016). Unintended pregnancy in the military health care system: Who is really at risk? *Military medicine*, 181, 1370-1374.
- Hourani, L., William, J., Bray, R. ja Kandel, D. (2015). Gender differences in the expression of PTSD symptoms among active duty military personnel. *Journal of Anxiety Disorders*, 29, 101-108.
- Hourani, L., Williams, J., Bray, R. M., Wilk, J. E., Hoge, C. W. (2016). Gender Differences in Posttraumatic Stress Disorder and Help Seeking in the U.S. Army. *Journal of Women's Health*, 25, 22-31.
- Huss, E. ja Cwikel, J. (2015). Women's stress in compulsory army service in Israel: A gendered perspective. *Work*, 50, 37-48.
- Hylden, C., Johnson, A. E. ja Rivera, J. C. (2015). Comparison of Female and Male Casualty Cohorts from Conflicts in Iraq and Afghanistan. *The Army Medical Department Journal*, 8, 80-86.
- Jeffery, D. D. ja Mattiko, M. (2016). Alcohol Use Among Active Duty Women: Analysis AUDIT Scores From the 2011 Health-Related Behavior Survey of Active Duty Military Personnel. *Military medicine*, 181, 99-108.
- Jensen, M. N. (2016). Gender Integration in the Military: A Rawlsian Approach. *Hypatia*, 31, 844-857.
- Kaitseministri määrus, *Psühholoogilise abi ja sotsiaalteenuse tagamine ning töövõimetuse või puudega seotud lisakulu katmise tingimused, kord ja ulatus*. Kasutatud: 18.05.2017
<https://www.riigiteataja.ee/akt/130062016002>
- Kaitseressursside Amet. *Naised vormi!* Kasutatud: 18.05.2017
<https://www.kra.ee/naisedvormi/>
- Kaitseväeteenistuse seadus. Kasutatud: 17.05.2017
<https://www.riigiteataja.ee/akt/102072013007?leiaKehtiv>

- Kazman, J. B., Atias, D., Purvis, D. L., Van Arsdale, S., Heled, Y., Deuster, P. A. ja Lisman, P. (2015). Women and Exertional Heat Illness: Identification of Gender Specific Risk Factors. *The Army Medical Department Journal*, 8, 58-66.
- Kelly, P. J., Nilsson, J., Berkel, L. (2014). A gendered perspective on military deployment. *Women and Health*, 54, 61-76.
- Kiili, S. (2016). *Naised Eesti kaitsestruktuurides: motivatsioon ja väljakutsed*. Uuring Kaitseministeeriumile.
- King, A. C. (2015). Women Warriors: Female Accession to Ground Combat. *Armed Forces and Society*, 41, 379-387.
- Kline, A., Ciccone, D. S., Weiner, M., Interian, A., St. Hill, L., Falca-Dodson, M., Black, C. M. ja Losonczy, M. (2013). Gender Differences in the Risk and Protective Factors Associated With PTSD: A Prospective Study of National Guard Troops Deployed to Iraq. *Psychiatry*, 76, 256-272.
- Koeszegi, S. T., Zedlacher, E. ja Hudribusch, R. (2014). The War against the Female Soldier? The Effects of Masculine Culture on Workplace Aggression, *Armed Forces and Society*, 40, 226, 251.
- Krulewitch, C. J. (2016). Reproductive health of active duty woman in medically austere environments. *Military medicine*, 181, 63-69.
- Kuul, M. (2017). *Riigikaitse uus kava toob naised kaitsevärke*. Kasutatud: 17.05.2017 <http://www.err.ee/594677/riigikaitse-uus-kava-toob-naised-kaitsevärke>
- LeardMann, C. A., Pietrucha, A., Magruder, K. M., Smith, B., Murdoch, M., Jacobson, I. G., ...Smith, T. C. (2013). Combat Deployment Is Associated with Sexual Harassment or Sexual Assault in a Large. Female Military Cohort, *Women's Health Issues*, 23, e215-e223.
- Lieberman, H. R., Karl, J. P., McClung, J. P., Williams, K. W. ja Cable, S. (2016). Improved Mood State and Absence of Sex Differences in Response to the Stress of Army Basic Combat Training. *Applied Psychology: Health and well-being*, 8, 351-363.
- Maguena, S., Luxton, D. D., Skopp, N. A., Maddena, E. (2012). Gender differences in traumatic experiences and mental health in active duty soldiers redeployed from Iraq and Afghanistan. *Journal of Psychiatric Research*, 46, 311-316.
- Mankowski, M., Tower, L. E., Brandt, C. A. ja Mattocks, K. (2015). Why Women Join the Military: Enlistment Decisions and Postdeployment Experiences of Service Members and Veterans. *National Association of Social Workers*, 60, 315-323.
- Military Health System and the Defence Health Agency. *About the military health system*. Kasutatud: 17.05.2017 <https://health.mil/About-MHS>

- McGraw, K., Koehlmoos, T. P. ja Ritchie, E. C. (2016). Women in Combat: Framing the Issues of Health and Health Research for America's Servicewomen. *Military medicine*, 181, 7-11.
- Millar, K. M. (2015). Death does not become her: An examination of the public construction of female American soldiers as liminal figures. *British International Association Studies*, 41, 757-779.
- Millegan, J., Milburn, E. K., LeardMann, C. A., Street, A. E., Williams, D., Trone, D. W. ja Crum-Cianflone, N. F. (2015). Recent Sexual Trauma and Adverse Health and Occupational Outcomes Among U.S. Service Women. *Journal of Traumatic Stress*, 28, 298-306.
- Mota, N. P., Medved, M., Wang, J., Asmundson, G. J. G., Whitney, D. ja Sareen, J. (2012). Stress and mental disorders in female military personnel: comparison between the sexes in a male dominated profession. *Journal of Psychiatric Research*, 46, 159-167.
- MTÜ Hingerahu, Kogemusnõustamine. Kasutatud 15.05.2017
<http://www.hingerahu.org/kogemusnoustamine-2/>
- Nguyen, S., LeardMann, C. A., Smith, B., Conlin, A. M. S., Slymen, D. J., Hooper, T. I., ...Tyler C. Smith, T. C. (2013). Is military deployment a risk factor for maternal depression? *Journal of Women's Health*, 22, 9-18.
- Nilsson, J., Berkel, L., Kelly, P. J., Trummer, M., Maung, J. ja Sukumaran, N. (2015). Women in the national guard: experiences with children during deployment. *Counselling Psychology Quarterly*, 28, 113-131.
- Parmak, M. (2007). Psühholoogilisest teenindamisest Eesti Kaitseväes. *Sõdur*, 6, 1-8.
- Prividera, L. C. ja Howard, J. W. (2012a). Paradoxical Injunctions and Double Binds: A Critical Examination of Discourse on Female Soldiers. *Women and Language*, 35, 53-73.
- Prividera, L. C. ja Howard, J. W. (2012b). Repealing the Direct Combat Exclusion Rule: Examining the Ongoing "Invisible War" against Women Soldier., *Women and language*, 37, 115-120.
- Pärtel, K. (2014). *Mees- ja naiskaitseväelaste hoiakud seoses naiste ja meeste rollidega ühiskonnas ning kaitseväes kui totalitaarses institutsioonis*. Magistritöö. Tallinna Ülikool. Rahvusvaheliste ja sotsiaaluuringute instituut.
- Riskilaste konverents 2012: Triin Edovald: Tõendus põhised sekkumised*, Sotsiaalministeerium, Kasutatud: 29.03.2017 <https://www.slideshare.net/sotsiaalministeerium/triin-edovald-tendusphisedsekkumised>
- Rivera, J. C., Crueger, C. A., Johnson, A. E. (2015). Female combat amputees have higher rates of PTSD disability. *The Army Medical Department Journal*, 8, 74-80.

- Roy, T. C., Songer, T., Ye, F., LaPorte, R., Grier, T., Anderson, M. ja Chervak, M. (2014). Physical Training Risk Factors for Musculoskeletal Injury in Female Soldiers. *Military Medicine*, 179, 1432-1438.
- Ryan-Wenger, N. A. ja Lowe, N. K. (2015). Evaluation of Training Methods Required for Military Women's Accurate Use of a Self-Diagnosis and Self-Treatment Kit for Vaginal and Urinary Symptoms. *Military Medicine*, 180, 559-564.
- Schmied, E. A., Padilla, G. A., Thomsen, C. J., Hiller Lauby, M. D. Harris, E. Taylor, M. K. (2015). Sex differences in coping strategies in military survival school. *Journal of Anxiety Disorders*, 29, 7-13.
- Segal, M. W. ja Lane, M. D. (2016). Conceptual Model of Military Women's Life Events and Well-Being. *Military medicine*, 181, 12-19.
- Segal, M. W., Smith, D. G., Segal, D. R. ja Canuso, A. A. (2016). The Role of Leadership and Settles, I. H., Buchanan, N. T., Yap, S. C. Y. ja Harrell, Z. A. T. (2014). Sex Differences in Outcomes and Harasser Characteristics Associated With Frightening Sexual Harassment Appraisals. *Journal of Occupational Health Psychology*, 19, 133-142.
- Smith, B. N., Vaughn, R. A., Vogt, D., King, D. W., King, L. A. ja Shipherd, J. C. (2013). Main and interactive effects of social support in predicting mental health symptoms in men and women following military stressor exposure. *Anxiety, Stress and Coping*, 26, 52-69.
- Sotsiaalkindlustusameti kodulehekülj. Kasutatud: 18.05.2017
<http://sotsiaalkindlustusamet.ee/et>
- Stahlman, S., Javanbakht, M., Cochran, S., Hamilton, A. B., Shoptaw, S. ja Gorbach, P. M. (2015). Mental Health and Substance Use Factors Associated With Unwanted Sexual Contact Among U.S. Active Duty Service Women. *Journal of Traumatic Stress*, 28, 167-173.
- Street, A. E., Gilman, S. E., Rosellini, A. J., Stein, M. B., Bromet, E. J., Cox, K. L., ...Kessler, R. C. (2014). Understanding the elevated suicide risk of female soldiers during deployments. *Psychological Medicine*, 45, 717-726.
- Zwet, R. J. M. , Kolmer, D. M. B. ja Schalk, R. (2016). Social Workers' Orientation Toward the Evidence-Based Practice Process: A Dutch Survey. *Research on Social Work Practice*, 26, 712-722.
- Teder, L ja Orunuk, K. (2012). *Tõenduspõhiste ennetustegevuste näited Eestis*. Kasutatud: 29.03.2017 https://intra.tai.ee//images/prints/documents/148837063097_TAI_Sotsiaaltoo_NR_4_2015_veebi.pdf
- Tekoah, S. D. ja Harel-Shalev, A. (2014). "Living in a movie" — Israeli women combatants in conflict zones. *Women's Studies International Forum*, 44, 26-34.

- Tepe, V., Yarnell, A., Nindl, B. C., Van Arsdale, S. ja Deuster, P. A. (2016). Women in Combat: Summary of Findings and a Way Ahead. *Military Medicine*, 181, 109-118.
- Weitz, R. (2015). Vulnerable Warriors: Military Women, Military Culture, and Fear of Rape. *Gender Issues*, 32, 164-183.
- WHO. (2000). *Enesetappude ennetamine: abiks perearstidele ja üldarstidele*. Eesti-Rootsi Suitsidoloogia Instituut
- Wilson, C., Corrigan, R., Reese, S., Almonte, A., Simpson, D. ja Wilson, A. (2016). Military Medics' Insight Into Providing Women's Health Care in Deployed Settings. *Military Medicine*, 181, e1608-e1614.
- Woodhead, C., Wessely, S., Jones, N., Fear, N. T. ja Hatch, S. L. (2012). Impact of Exposure to Combat During deployment to Iraq and Afghanistan on mental health by Gender. *Psychological Medicine*, 42, 1985-1996.
- Woodward, R. ja Duncanson, C. (2016). Gendered Divisions of Military Labour in the British Armed Forces. *Defence Studies*, 16, 205-228.
- Young, L.M. ja Nauta, M. M. (2013). Sexism as a Predictor of Attitudes Toward Women in the Military and in Combat. *Military Psychology*, 25, 165-171.

Lisa 1. Artiklite süntees-maatriks

Artikkel	Autor	Riik, mille kohta uuring on tehtud	Uurimisprobleem	Tulemused artiklis
Unintended pregnancy in the military health care system: Who is really at risk? 2016 Military medicine	Ryan J. Heitmann, Alison L. Batig, Gary Levy, Jonathan Novotney, Calvin Grubbs, Timothy S. Batig, Joseph M. Goben, Eileen Hemman, Alicia Y. Christy, Micah J. Hill,	USA	Hinnata tegevväelaste plaanimata raseduste hulka võrdluses teiste militaar tervisekaitse süsteemist kasu saajatega.	Vallalised, tegevväelased naised on sõjaväes kõige suurema rasestumiskõrgusega. Võrreldes tavanaistega, sõjaväes suurem osa rasestumisi mitte tahtlikud. Rasestumisvastastest vahenditest soovitatakse sõjaväes rohkem rääkida. 20% uutest sõjaväkke värvatutest USA-s on naised. 15% aktiivseid ja 17% reservi. 75% kõigist uutest naisvärvatutest on alla 22 aastased.
Reproductive health of active duty women in medically austere environments, 2016	Cara J. Krulewitch	USA	Kuidas naised tulevad toime väljakutsetega nagu rasestumisvastaste vahendite kasutamine, menstruatsioon, eraelu ja töö kohandamine, rasedus?	Leiab et soovimatu raseduse muudatus on tsiviilnaistega sarnased ja ei erine oluliselt. Kemikaalide jms mõju uuringud leidsid, et pigem pole olulisi seoseid või suuremat riski laste anomaaliale (4 uuringut väitsid vastupidist). Uuringud on aga kõik u 20 a vanused, seega võib seis olla muutunud. Naised tunnevad end ebamugavalt saades rasestumisvastaseid vahendeid ülemuselt või meestelt.
Military Medics' Insight Into Providing Women's Health Care in Deployed Settings, 2016 Military medicine	Candy Wilson, Robert Corrigan, Sharon Reese, Angelica Almonte, Danielle Simpson, Amber Wilson,	USA	Eesmärk – mõista millisel tasemel on sõjaväe õed meedikud jne tegelemaks naiste probleemidega, millised on nende kogemused ning aidata kaasa teadmiste laiendamisele.	Ei keskenduta väljaõppele naistele või nende probleemidele, sest naiste osakaal on väike. Meedikud pidasid rohkem naiste eripärade õpetamist hädavajalikuks. Taheti rohkem „hands on“, mitte õpikust õppimist. Kogemus on olulisel kohal. Meedikud erineva taseme ja vaadete (naistekliinikus õppimine piinlik). Meesmeedikute töö naispatsientidega keerulisem. Professionaalsus olulisel kohal, et tekiks usaldus. Missioonil meedikud professionaalsed ja kogemustega. “If [integrating women] is something that the [military] is serious about, [women's healthcare] need[s] to be incorporated in the training and go farther than it is now.” (Male Army 68W)
A Primer on the Unique Challenges of Female Soldiers' Reproductive Issues in a War-Ready Culture, 2013, Military medicine	Col April S. Fitzgerald, Lt Col Rita L. Duboyce, Joan B. Ritter, Deborah J. Omori, Barbara A. Cooper, Patrick G. O'Malley,	USA	Tuua välja erinevaid probleeme ja olulisi aspekte, mida silmas pidada, kui nõustada naisteenistujat, kes plaanib pere. Sealjuures hoida tema valmisolekut ja professionaalset rolli sõjaväes.	Pereplaneerimise nõustamine – et vältida tahtmatut rasestumist või rasestumist missioonil – mis tooksid kaasa meeskonna moraali ja valmisoleku langust. Kõigil USA militaarharudes on beebipillid osaks meditsiinilise toetuse programmist. Ka steriliseerimine, pessaar ja emakasisesed vahendid on täielikult rahastatud. Abort on aga tasuta üksnes siis, kui ema elu on ohus. Hoolimata rahastatud süsteemist, on naiste plaanimata raseduste (50%) ja üleüldine raseduste hulk (20%) militaarteenistujate seas kõrge ning isegi kõrgem, kui tsiviilis.

				<p>Peale sünnitust USAs emapuhkus 42 päeva(6 nädalat), Austraalias, Kanadas ja Suurbritannias kuni 52 nädalat. Missioonile ei saadeta 4 kuud. pole piisav aeg kiindumussuhte saavutamiseks ja laps on siis veel ilmselgelt liiga noor. Poliitika, mis lubab imetavatel naistel töökeskkonnas, kõrvalises, puhtas ruumis rinnapiima pumbata ja seda ladustada. Naised moodustavad 14% teenistujatest(USAs). Teemad nagu seksuaalsus, pere planeerimine, rasedus, rinnaga toitmine ja pere eest hoolitsemine on selles vallas unikaalsed ja mõjutavad oluliselt sõduri valmisolekut ja missioonile mineku plaane. Kui naine jääb rasedaks missioonil, siis ta evakueeritakse. (halb mõju üksusele, sest üks „mees“ on vähem.)</p>
<p>Women in Combat: Framing the Issues of Health and Health Research for America's Servicewomen, 2016</p> <p>Military Medicine</p>	<p>Kate McGraw, Tracey Perez Koehlmoos, Elspeth Cam Ritchie,</p>	<p>USA</p>	<p>Eesmärk anda ülevaade kriitilistest teemadest, mis seonduvad naiste tervisega lahingrollides</p>	<p>Naistel ülakeha jõudu keskmiselt 40-60% vähem (raskusi kaasvõitlejate tõstmisel, või raskemoona laadimisel), alakeha jõudu tüüpiliselt 35-50% vähem (olulisus väljendub nt missioonil pikki vahemaid marssides), seega naistel rohkem ka lihasluukonna vigastusi. Naistel tekib rohkem ka „stressi vigastusi“/luumõrasid.</p> <p>Naistel unikaalsed mured nagu menstruaatsioon ja rasedus. Menstruaatsiooniga võib olla keeruline tegeleda, sest puuduvad puhtad wc-d missioonidel. Lahenduseks tihtipeale beebipillid – mis suruvad alla menstruaatsiooni ja ühtlasi väldivad rasestumist.</p> <p>Puhaste wc vähesuse tõttu võivad naised hoiduda vedeliku tarbimisest, et vältida vetsus käimist, mis viib aga vedeliku puuduseni ja kuseteede infektsioonini. Naised töötavad/toimivad paremini, kui saavad kaastelolt rohkem tuge ja toetust. Seega reageerivad ka halvemini ja on stressorite suhtes haavatavamad, kui neid eemale tõrjutakse.</p>
<p>Military genitourinary trauma: policies, implications, and ethics, 2016</p> <p>Hastings Centre report</p>	<p>Wendy K. Dean, Arthur L. Caplan, and Brendan Parent</p>	<p>USA</p>	<p>Uurida kuse-suguelundite vigastuste mõju naistele.</p>	<p>Uurimus näitas, et kui peale kuse-suguelundite traumad suudetakse päästa sigimiselundid ja laste saamise võime, siis ei ole trauma inimese jaoks nii hull.</p> <p>Uueks lähenemiseks võiks olla võimalused nagu sperma panka paigutamine, munarakkude või embrüode külmutamine (samal on need kulukad ja regulatsioon on puudulik).</p> <p>Kui aga säilitatud munarakke võivad kasutada ainult neid säilitada lasknud naised, siis tõenäoliselt ei saaks kuse-suguelundite vigastusega naised sellest programmist ise kasu. See lähenemine tõstatab aga väga palju uusi küsimusi ja probleeme, mida peaks hakkama seadusega reguleerima. (näiteks, kui doonor on missioonil surnud, kas kaasal on õigus tema rakke kasutada, kui kaua on selleks õigus, kas perel on õigus seda keelata, kui nad suudavad tõestada, et nad olid üksteisest võõrdunud jne)</p>
<p>Physical Training Risk Factors for Musculoskeletal Injury in Female Soldiers, 2014</p>	<p>Tanja C. Roy, Thomas Songer, Feifei Ye, Ronald LaPorte, Tyson Grier, Morgan</p>	<p>USA</p>	<p>Uuringu eesmärk oli uurida demograafilisi, keha ehitusest tulenevaid ja treeningutest tulenevaid riskifaktoreid vigastuste tekkeks.</p>	<p>Vigastusi tekkis enim jooksmisest. Enim vigastatud kehaosa oli hüppeliiges. Suurem potentsiaal vigastusteks oli madalama astme teenistujatel, kes olid vanemas eas, tegelesid igapäevaselt treeninguga, olid viibinud missioonidel ning olid ka varasemalt vigastatud. Naistel esineb igas vallas rohkem vigastusi.</p>

Military medicine	Anderson, Michelle Chervak,			<p>Jooksmine tekitas kõige rohkem vigastusi, kuid treenituses suurt erinevust pikaajaline jooksmine ei toonud.</p> <p>Kaitseteguriks on treenimine koos üksusega, mitte iseseisvalt.</p> <p>Kui rohkem pööratakse rõhku jooksmise ja vastupidavus-treeningute tehnikale, saaks ära hoida vigastusi ja säästa suuri summasid ravi arvelt.</p>
Unintended pregnancy among active-duty women in the United States military, 2012 Contraception	Kate Grindlay, Daniel Grossman	USA	Eesmärk oli hinnata soovimatute raseduste hulka tegevvalastest 18-44 aastaste naiste seas.	<p>Soovimatute raseduste arv oli 72/1000 (7%), mis on kõrgem võrreldes tsiviiliga(52/1000).</p> <p>Enim kasutatavad vahendid olid kondoomid ja beebipillid.</p> <p>91% olid aasta jooksul seksuaalselt aktiivsed.</p> <p>Tihti võib takistuseks olla puudulik ligipääs rasedusvastastele vahenditele. Samas tunnistas 41% naistest, et kasutas soovimatut raseduse ajal mingit vahendit. (Autorid tunnistavad samas, et osad plaanitud rasedused võisid abielu naised lugeda ka plaanimatute alla, et vältida tunnistamist, et plaanisid peret.)</p>
Women's Health and Hygiene Experiences During Deployment to the Iraq and Afghanistan Wars, 2003 through 2010, 2012 Journal of midwifery and women's health	Mary Ellen Doherty, Elizabeth Scannell-Desch	USA	Eesmärk oli kirjeldada naiste tervise ja hügieeni kogemusi aastatel 2003 kuni 2010 missioonil Iraagis ja Afganistanis.	<p>-Vetsud – kehvast seisusest, mööda lastud. Lennukis ämber ja dusikardin ees privaatsuseks. (tunti end süsteemi poolt alt veetuna)</p> <p>-Pesuruumid – vee temperatuur ja varu sõltus asukohast.Päevaks anti inimesele 6 liitrit vett, mida pidi jaguma joogiks, pesemiseks, riiete pesuks vms. Mõni teenistuja ei näinud dusi sarnast asja 6 nädalat.</p> <p>-Menstruatsioon – mõnes naisel ei tahtnud kasutada pille, sest leidsid, et see mürgitab nende organismi. Samas leiti ka, et mustas keskkonnas tampoonide vahetamine võib kaasa tuua toksilise šoki (toxic shock).60% naisi soovisid rohkem haridust ja teadmisi menstruatsiooni alla surumisest.</p> <p>-Puhtaks jäämine – kunagi ei tundud ennast puhtana. Tunti piinlikust enda väljanägemise ja kehalõhnade pärast</p> <p>-Infektsioonid – üllatavalt palju suguhaigusi, kuigi seks iseenesest oli keelatud.</p> <p>-Soovimatud rasedused – üks mees vähem</p> <p>-Turvalisus – soovitati öösel mitte liikuda ilma kaaslaseta. Hirm vägistamise ees on õigustatud ja reaalne.</p>
Evaluation of Training Methods Required for Military Women's Accurate Use of a Self-Diagnosis and Self-Treatment Kit for Vaginal and Urinary Symptoms, 2015, Military medicine	Nancy A. Ryan-Wenger, Nancy K. Lowe,	USA	Uurimuse eesmärk oli leida, kui palju treeningut on vaja, et edukalt ise WMSD komplektiga haigusi testida.	<p>25% uriini- ja vaginaal probleemidega militarnaistest ei otsi abi.</p> <p>õpetuseks on 23- minutiline õppevideo.</p> <p>Olenemata tugevast treeningust, said videost õppinud naised ja treeningul käinud naised sama hästi hakkama. (80% näitas see õigesti).</p> <p>Naised tunnistasid, et see komplekt oleks missioonil nende jaoks väga vajalik ja kasulik.</p> <p>Artiklis tehti ettepanek, et see pannaks missioonide standardvarustusse.</p> <p>Kõigest minimaalne õpe ja ettevalmistus enne kasutamist on vajalik, et testi edukalt sooritada ja ennast efektiivselt ravida.</p>
Alcohol Use Among Active Duty Women: Analysis AUDIT Scores From the 2011 Health-Related Behavior Survey of Active Duty Military Personnel,	Diana D. Jeffery, Mark Mattiko	USA	Eesmärk on uurida alkoholi tarbimist naisteenistujate seas ja seda mõjutavaid faktoreid. (missiooni keskkonda, sotsiaalseid ja psühholoogilisi faktoreid).	<p>Ligikaudu 94% madal risk alkoholiga seotud probleemideks. Missiooni kogemus ja pikkus ei omanud erilist mõju.</p> <p>Motivaatorid joomiseks olid: „joomise meeldivus“, „joon et tuju läheks paremaks“, „joon et unustada probleeme“. Alkoholi joomist vähendasid alkoholi kõrge hind ja hirm pahandada pereliikmeid või sõpru.</p>

2016 Military medicine				<p>Mõned naised kasutavad seega alkoholi, et hakkama saada erinevate emotsionaalsete tunnetega, teised aga joovad kooskõlas oma kõrge-riskilise käitumisega. Joomist on rohkem, kui inimesel on ka suitsidaalseid mõtteid või unetust.</p> <p>Teiste uuringute kohaselt on alkoholi „kuri“ tarvitamine seotud ka eelnevate traumade, väärkohtlemiste ja vigastustega.</p> <p>Vastupidiselt autorite eeldustele ei olnud naiste alkoholi tarbimine mõjutatud sotsiaalsest survest, soovist kuuluda või olla ühtsem oma üksusega.</p>
Women and Exertional Heat Illness: Identification of Gender Specific Risk Factors, 2015 The army medical department journal	Josh B. Kazman, Danit Atias, Dianna L. Purvis, Stephanie Van Arsdale, Yuval Heled, Patricia A. Deuster, Peter Lisman,	USA	Uurimuse eemärgiks oli esiteks võrrelda meeste ja naiste kuuma talumise mustreid ja teiseks identifitseerida riskifaktorid, mis mõjutavad soost tulenevalt kuumarabanduse ja „kuumahaiguse“ teket.	<p>Leiti, et naised taluvad vähem kuuma, kui mehed. Naistel väiksem kehapindala, et ennast jahutada.</p> <p>Teisalt leiti, et naistel on suurem risk kuumahaiguseks, meestel aga suurem risk kuumarabanduseks, seega pole erinevus nii suur, et väärks autorite arvates eriti põhjalikku edasist uurimist.</p> <p>Põhi riskifaktoriteks on vedelikupuudus, teatud ravimid, hiljutised haigused ja varasemad kuumarabandused.</p> <p>Naised ja mehed termoreguleerivad kehatemperatuuri sisemiselt küll sarnaselt, kuid naistel on juba kõrgem baaskehatemperatuur (eriti teatud menstruaaltsükli perioodides).</p>
Integrative Literature Review: U.S. Military Women's Genitourinary and Reproductive Health, 2016, Military medicine	Lisa A. Braun, Holly P. Kennedy, Julie A. Womack, Candy Wilson	USA	Eesmärgiks on uurida, millised on vajadused ja praktika naiste kuse-suguelundite ja reproduktiiv tervise seotud soospetsiifilistele vajadustele	<p>Raseduse aegne tervis – 97% naistest sõjaväes reproduktiiv-vanuses. 82% plaanimatutest rasedustest esines vallalistel naistel.</p> <p>Kokkupuude kahjulike ainete ja kiirgustega võib mõjutada ka järglaste saamise võimet.</p>
Conceptual Model of Military Women's Life Events and Well-Being, 2016 Military medicine	Mady W. Segal, Michelle D. Lane	USA	Artikli eesmärk on anda kontseptuaalne mudel sõjaväe naiste kogemustele ja nende heaolule järgnevas elus.	<p>Enamik uurimusi teenustajate ja nende perede heaolust on keskendunud meestele. Naistel sagedamini ainete puudus, mis annab alust vigastustele. Uurimuses leiti, et ligi 50% treeningul osalenud naistest olid rauapuuduses.</p> <p>Naistel suurem enesetapurisk. Sotsiaalne toetus on eriti naiste jaoks väga oluliseks kaitseteguriks. Autorid leiavad, et juhid peaksid vastutama kõigi oma alluvate heaolu eest.</p> <p>Leiab et rõhku peaks pöörama ka abielus teenistujate heaolule. Võimaldama neile koos elamist – ehk töötamist samas piirkonnas ja üle vaatama nende missioonile saatmistega ette tulevad raskused.</p> <p>Mehed tarbivad naistest rohkem alkoholi.</p> <p>Naistel probleeme hügeeniga missioonidel.</p> <p>Rohkem kuse ja suguelundite probleeme ja põletikke.</p>
Musculoskeletal, Biomechanical, and Physiological Gender Differences in the US Military, 2015 The Army Medical Department Journal	Allison, K. F., Keenan, K. A., Sell, T. C., Abt, J. P., Nagai, T., Deluzio, D., ...Lephart, S. M	USA	Uurida naiste ja meeste erinevusi füüsilistes ja füsioloogilistes võimetes.	<p>Leiti, et naised painduvad paremini ja neil on parem tasakaal. Mehed aga tugevamad ja vastupidavamad. Leiab, et soospetsiifilised sekkumised vähendaks vigastusi, optimeeriks füüsilist taset ja vähendaks vahet sugude esitustasemes.</p> <p>Naised kasutavad tavaliselt suuremat protsenti oma kogu-jõust, seega võivad nad ka kiiremini väsida. Vastupidavustreening kindlatele</p>

				lihaskruppidele tõstab oluliselt naiste võimekust täita militaarspetsiifilisi raskeid ülesandeid.
--	--	--	--	---

Naiste vaimne tervis

Artikkel	Autor	Riik, mille kohta uuring on tehtud	Uurimisküsimused	Tulemused artiklis
Gender Differences in Posttraumatic Stress Disorder and Help Seeking in the U.S. Army, 2016	Laurel Hourani, Jason Williams, Robert M. Bray, Joshua E. Wilk, and Charles W. Hoge,	USA	Kas on soerinevusi PTSD kogemisel ja ravi pöördumisel?	Sugu ei oma erilist tähtsust PTSD ega selle sümptomite ulatusel. Pigem on olulisel kohal taust – suuremas riskigrupis on, alkoholi tarvitavad, kehvade peresuhetega, seksuaalselt väärkoheldud inimesed ja need kes on üle elanud vigastuse/trauma. Naistel teguriks ka noor vanus (17-20). Naiste jaoks oli olulisem sotsiaalsete suhete olemasolu, et vältida PTSH kui meeste jaoks. Naised otsivad meestest rohkem abi, kui teemas on alkoholi kuritarvitamine, mehed aga rohkem abi psühholoogiliste probleemidega (nõustamises).
Women's stress in compulsory army service in Israel: A gendered perspective, 2015	Ephrat Huss and Julie Cwikel	Iisrael	Milliseid stressoreid naised sõjaväes kogevad ja kuidas sellega hakkama saavad?	6 peamist kerkinud stressorit: -lahingolukorra lähedus - lahinguga seostuvate inimeste õnnetusjuhtumite pealtnägemine -naissoost sõbra vigastus -poliitikast tulenev sunniviisiline tsiviilisikute transfeeri (ümberpaigutamise) protsessis osalemine -isiklik vastutus vea eest, mille tagajärjel on tsiviil viga saanud -rahulolematus sõjaväe paigutusega(enda asukoht/teenimiskoht) Toimetulekulolid abiks: sõbrad, sinine värv rahustas paljusid, abikaasa, enda rahustamine, keskendumine heale Naistele omistatakse rohkem empaatiat ja tihti tunnevad nad, et vastutavad teiste ühiskonnaliikmete eest. Seega ka nende stress oli tihti tingitud nende punkti läbivate tsiviilide heaolust või nende treenitavate sõdurite käekäigust, kus nad tundsid ennast vastutavatena. Puudulik ravi nii naistele kui meestele, kes pole otseselt lahingsituatsioonides olnud, kuid läheduses. (ei saa PTSH ravi või nõustamist, kuigi sümptomid justkui on)
Gender differences in traumatic experiences and mental health in active duty soldiers redeployed from Iraq and Afghanistan 2012	Shira Maguena, David D. Luxtonc, Nancy A. Skoppc, Erin Maddena	USA	Uurida soerinevusi demograafilises ja militaartenistuse kontekstis, millised on soerinevused vaimse tervise tulemustes, Leida, kui suur protsent naisi on olnud lahingsituatsioonis ja uurida soerinevusi neis,	Vastupidiselt leiti siin just, et naised otsivad abi pigem depressiooni ja psühholoogiliste teemadega ning mehed alkoholi probleemiga. Leiti et neid teemasid seostatakse ka vastavate sugudega rohkem. Naised kogevad rohkem sõjaväe seksuaaltraumasid, mehed aga lahingolukordadega seotud traumasid. Naised, kes pole otseselt lahingsituatsioonides, kogevad rohkem PTSHd võrreldes nende meessoost kaaslastega. üldiselt pole erinevusi olenevalt soost tulenevalt lahingolukorra stressorite mõjust vaimsele tervisele.
Understanding the elevated suicide risk of female soldiers during deployments, 2014	A. E. Street, S. E. Gilman, A. J. Rosellini ,M. B. Stein, E. J. Bromet,	USA	Hüpoteesid: -Administratiivsetel rollidel ja meedikutele on olenemata soost kõige suurem enesetapurisk.	Naistel suurem enesetapurisk, võrreldes sookaaslastega, kes pole kunagi missioonil käinud või sõjaväes teeninud. Põhjuseid ei suudetud selles töös veel välja selgitada. Küsimus jäi õhku, et kas selle

	K. L. Cox, L. J. Colpe, C. S. Fullerton, M. J. Gruber, S. G. Heeringa, L. Lewandowski-Romps, R. J. A. Little, J. A. Naifeh, M. K. Nock, N. A. Sampson, M. Schoenbaum, R. J. Ursano, A. M. Zaslavsky and R. C. Kessler		-Naistel on võrreldes meestega missioonidel palju väiksem tugi ja toetus kodust. - Seksuaalrännakuohvriks langemine suureneb missioonidel ja annab alust enesetappudele. -naissõdurid on psühholoogiliselt haavatavamad stressoritele, kui mehed.	tagamaad on individuaalsed kogemuste protsessi erinevused, soorinevused, missiooniga seotud kogemused või haavatavuse erinevused
Female combat amputees have higher rates of PTSD disability, 2015	Rivera, J. C. , Crueger, C. A. , Johnson, A. E.	USA	Uurida, kas ja millised on soorinevused füüsilises ja vaimses tervises peale traumaatilist vigastust.	Naistel rohkem PTSH peale jala või käe kaotamist, kuid nad ei põe seda meestest raskemal kujul. Põhjus võis olla ka selles, et kõik naised tunnustati peale vigastust töövõimetuks – seega masendus ja eesmärkide kadumine võis olla tingitud ka sellest. Naised reageerivad lahingutraumale meestest erinevalt. Lahingus osalenud naistel rohkem probleeme laste saamisega, rasestumisega, tihedamad nurisünitused kui tsiviilnaistel. Lisauuringud ja tähelepanu vaimsele ja füüsilisele tervisele peale missioonilt naasmist on olulisel kohal ja sellele peaks pöörama rohkem tähelepanu. COAD protsess – läbi selle võetakse paljud vigastatud teenustajad uuesti tööle kohandatud ja muudetud töökohtadele, kuigi nad on tunnustatud ebasobivaks. (vaimsele tervisele positiivne – tuntakse, et neid jätkuvalt vajatakse.)
Stress and mental disorders in female military personnel: comparison between the sexes in a male dominated profession, 2012 Journal of Psychiatric Research	Natalie P. Mota, Maria Medved, JianLi Wang, Gordon J.G. Asmundson, Debbie Whitney, Jitender Sareen	USA	Millised on soorinevused trauma kokkupuute, tööstressi ja vaimsete murede kogemisel	Trauma kokkupuutel ja kogemisel olulisi erinevusi pole. Naistel rohkem PTSH, depressiooni, ärevus- ja tujuhäireid ning suitsiidimõtteid. Meestel rohkem alkoholitarbimist ja kaasuvaid probleeme. Naised tunnustavad, et tunnevad rohkem tööstressi, sest on naised militaar ehk mehises keskkonnas. Lisaks tuli naistelt rohkem tööprobleemolukorra raporteid. Naised tunnevad rohkem survet tööd hästi teha ja tunnevad vähem toetust kaaslastelt. Naistel rohkem ahistamist ja seksuaalseid traumasid nii sõjaväe siseselt kui väliselt. Vaimne tervis ka sellega seotud. Naised vähemusgrupp – seega neisse suhtutakse kui „teistesse“. Rohkem seetõttu stereotüüpiseerimist ja seega ka naiste tööstressi.
Gender differences in the expression of PTSD symptoms among active duty military personnel, 2015 Journal of Anxiety Disorders	Laurel Hourani, Jason William, Robert Bray, Denise Kandel	USA	Millised on soorinevused PTSD sümptomites ja faktorites?	Naised kogesid rohkem muret kõigis PTSH sümptomites. Kui aga mehed olid kogenud füüsilist väärkohtlemist, siis oli nende PTSH sümptomite tase kõrgem. Naised teatavad rohkem vaimsetest muredest (ärevus jne) mehed aga välistest (alkoholi kuritarvitamine). Leiti et naised võivad olla tundlikumad sõjapidamise verisele poolele (laibad, viga saamine, tulevahetused, vägivald) tulenevalt hormoonidest ja stressiolukorra keha reaktsioonist.

				Naised elavad sissepoole – tuimus, inimeste vältimine, kerge ehmunine. Meestel – õudusunenäod, impulsiivne käitumine, kaklused ja alkohol.
Is military deployment a risk factor for maternal depression? 2013 Journal of women's health	Stacie Nguyen, Cynthia A. LeardMann, Besa Smith, Ava Marie S. Conlin, Donald J. Slymen, Tomoko I. Hooper, Margaret A.K. Ryan and Tyler C. Smith,	USA	Uurib, milline on missioonide kogemus enne ja pärast lapse sündi ning kas sellel on seos rasedus-eadus-depressiooniga.	Naistel, kes läksid missioonile peale lapse sündi ja kogesid seal lahingolukorda on suurem risk emadus-depressiooniks. üldises naiste lahinggrupis ei olnud olulisi erinevusi lastega või lastetute naiste depressiooni osakaalus. Lastega naised tundsid suuremat töö- ja pereelu stressi. Kasutusel reintegratsiooni programmid. Aitavad nii ette valmistada missioonile minekuks ja sellega seotud katsumusteks, kui ka tavaühiskonda taasastumiseks. Teematika kriitiliselt oluline, sest vanemate depressioon mõjutab tugevalt ka lapsi ja kogu perekonda pikaajaliselt.
A gendered perspective on military deployment, 2014 Women and health	Kelly, P. J. ; Nilsson, J. ; Berkel, L.	USA	Eesmärk oli paremini mõista naisteenistujate kogemusi missioonil käikudel.	Kuigi on nulltolerants seksuaalse väärkohtlemise ja ahistamise kohta, jätkub see siiski laialt. 25% tunnistas, et on sõjaväes vägistatud. Probleeme on ka hirmutamise ja kiusamisega. Tihtipeale nähakse seda ka koostööpartnerite poolt tulenevalt – näiteks tehakse koostööd moslemi kogukonnaga, kus vaated naistele ja nende rollile on teistsugused. Naistel eraldi majutus missioonil – ühelt poolt pakkus privaatsust, teisalt oli logistiliselt keerukam ja andis alust kiusamiseks – „pirtsakad naised, vajavad eraldi majutust.“ Pidev tunne, et peab oma kompetentsi ja tugevust tõestama sest sind justkui jälgitakse. Pea kõigi vastajate jaoks oli missioonil käik stressirikas. Pidevalt pidi jälgima oma seljatagust, sest mehed üritasid muudkui vihjata seksile või dussi all olles sisse astuda. Relv pidi kõikjal kaasas olema. Mõne naise kogemusel olid rühmakaaslased aga vastupidiselt hoopiski ülekaitsvad. Ühes baasis toodi näitena, kuidas saabudes öeldi, et naistel pole siin turvaline ja üksi nad väljas käia ei tohi. Seega pidid nad pidevalt meestest eraldi majutatult ootama autode järele ja otsima, kes saaks neid peale võtta. Tunnistati, et suur osa nende iseseisvust oleks justkui ära võetud. Tunti palju diskrimineerimist – mõned naised tunnistasid, et neid ei lubatud baasist välja missioonile. Või et enne missioonile minekut tehti suguhaigustetest – kuid ainult naistele.
Women in the national guard: experiences with children during deployment, 2015 Counselling psychology quarterly	Johanna Nilsson, LaVerne Berkel, Patricia J. Kelly, Marti Trummer, Joanna Maung and Niyatee Sukumaran	USA	Uurida, millised on naiste tsiviilellu naasmise kogemused oma lastega.	Uurimuses leitakse, et missiooni kogemus mõjutab oluliselt naiste tervist ja heaolu ja nende suutlikust hakkama saada oma rolliga tsiviilühiskonnas (näiteks emarollis). Missioonile minnes on vaja korraldada ära laste ja pere mitme kuu hakkama saamine. Tihti on see nii rahaliselt kui logistiliselt keeruline. Nii mehed kui naised tunnevad, et missioonil olles jäävad nad ilma laste olulistest verstapostidest, suhtlus on katkendlik, kaotavad oma rolli perekonnas, tugeva suhte kadu ja tülid. Üksikemad, kes peavad lapsed jätma vanavanemate hoole alla, tunnevad depressiooni ja perekonna ühtsuse kadu eriti tugevalt.

				<p>Kuigi naised tavaliselt missioonide toetavates tagalaüksustes, siis nende trauma ja lahinsituatsioonide kogemine on tõusujoones, tuues kaasa rohkem vaimse tervise muresid.</p> <p>PTSD sümptomeid seostatakse kehve vanemlusega – muutes emad lastega tegeledes impulsiivsemaks ja ülereageerivamaks.</p> <p>Naasunud sõduritel on tihti raske, sest missioonil olles kogesid nad väga tugevat ühtsust ja toetuskultuuri, mida tava ühiskonnas ei ole. Üksi jäämise tunne on see, mille tagajärjel palju kogetakse PTSD-d ja ärevus ning depressioonihäireid.</p> <p>Ka lapsed kogesid vanema eemalolekut ja naasmist vahel keeruliselt. Näiteks nooremad lapsed ei tahtnud, et vanem ruumist lahkub, ei oldud nõus magama oma voodis. Vanemad lapsed pidid aga tihti peale võtma üle vanema rolle ja kodupidamistööid, hoolitsema nooremate eest ja neil oli endil suurenenud stressitase, kõrgem vererõhk ja südamelöökide arv, võrreldes kaaslastega.</p>
<p>Gender Differences in the Risk and Protective Factors Associated With PTSD: A Prospective Study of National Guard Troops Deployed to Iraq, 2013,</p> <p>Psychiatry</p>	<p>Anna Kline, Donald S. Ciccone, Marc Weiner, Alejandro Interian, Lauren St. Hill, Maria Falca-Dodson, Christopher M. Black, and Miklos Losonczy</p>	USA	<p>Uurida soerinevusi PTSS (sümptomites) ja PTSS riski ja kaitsetegurites sõdurite hulgas, kes on missioonil Iraagis.</p>	<p>Naistel oluliselt rohkem PTSH nii enne missioonile minekut kui ka tagasi tulles. Naised tundsid ka vähem üksuse ühtsust ja valmisolekut missioonile minekuks.</p> <p>Sotsiaalne tugi on naiste jaoks olulisem kui meeste jaoks, et hoida ära PTSH.</p> <p>PTSDd mõjutab trauma ulatus/suurus. PTSD suureneb kui kasvab lahingolukordade arv, missioon on pikk, mure pere pärast missioonil olles, või kui koju naastes on palju stressi.</p> <p>PTSS suurenes vanusega (eelkõige naistel).</p> <p>Valmisolek ja ühtne üksus vähendavad PTSD teket.</p> <p>Uurijad arvavad, et kuna varasemalt pole naisi teatud rollidesse (otsesesse lahingrolli) lubatud, on nad jäänud kõrvale ka vastavatest treeningutest, mille tõttu tunnevad nüüd madalamat valmisolekut.</p>
<p>Sex Differences in Outcomes and Harasser Characteristics Associated With Frightening Sexual Harassment Appraisals, 2014</p> <p>Journal of occupational health psychology.</p>	<p>Isis H. Settles, NiCole T. Buchanan, Stevie C. Y. Yap, and Zaje A. T. Harrell</p>	USA	<p>Uurib, kas seksuaalse tagakiusamise hirmutavaks pidamine muudab kurjategija omadusi ja töö või psühholoogilisi tulemusi.</p>	<p>Leiti, et see kuidas juhtumit hinnatakse (kas vaks ja hirmutavaks ja taunitavaks, või vaikitakse maha), sellel on suur mõju ohvri psühholoogiale ja töökoha negatiivsetele kogemustele.</p> <p>Seksuaalse kiusamise ohvrid on tavaliselt madalama staatusega.</p> <p>65-79% naistest ja rohkem kui 35% meestest teatavad igal aastal, et neid kiusatakse või ahistatakse militaarüsteemis.</p>
<p>Main and interactive effects of social support in predicting mental health symptoms in men and women following military stressor exposure 2013</p> <p>Anxiety, stress and coping</p>	<p>Smith, B. N., Vaughn, R. A., Vogt, D., King, D. W., King, L. A. ja Shipherd, J. C.</p>	USA	<p>Uurida, milline roll on nii sõjaväe toetusel kui pere ja lähedaste toetusel. Leida, kas sotsiaalne toetus on nii meeste kui naiste puhul seotud vaimse tervisega.</p>	<p>Sotsiaalne toetus vähendab vaimseid muresid (PTSH ja depressiooni). PTSH sümptomeid vähendab meeste jaoks sõjaväekaaslaste toetus, naiste jaoks aga tsiviiltoetus.</p> <p>Üksuse toetus oli kaitsvaks teguriks treeninguga seotud ärevuse ning missioonielse PTSH tekkel.</p> <p>Varasem veteranide uuring leidis, et missioonilt naastes oli PTSHd vähem neil, kes tunnetasid nõrka üksuse tuge ja suuremat pere ja lähedastetoetust.</p>

Naiste võimekus militaarkeskkonnas ja so erinevused

Artikkel	Autor	Riik, mille kohta uuring on tehtud	Uurimisküsimused	Tulemused artiklis
Comparison of Female and Male Casualty Cohorts from Conflicts in Iraq and Afghanistan, 2015 The army medical department journal	Christina Hylden, Anthony E. Johnson, Jessica C. Rivera,	USA	Kas hiljutistes konfliktides missioonidel hukunud meeste ja naiste löikes on erinevusi vanuses, sõjaooperatsioonis, auastmes või mõnes muus demograafilises auastmes? Kas hiljutistes konfliktides viga saanud meeste ja naiste vigastustes ja nende põhjuses on erinevusi või selgeid jooni?	Kuna naiste roll relvajõududes on muutunud, on oluline uurida, kas sugude vahel on erinevusi ohvrite ravil ja /või hukkamisel. Naised moodustavad 2,75% kõigist hukkunutest. Kõige sagedasem põhjus vigastuseks oli mõlema soo jaoks plahvatus. Varasemad uurimused väidavad, et naistel missioonil olles suurem tõenäosus kogeda psühhiaatriliste haiguste sümptomeid.
Evaluation of the Performance of Females as Light Infantry Soldiers, 2014, BioMede research international	Aharon S. Finestone, Charles Milgrom, Ran Yanovich, Rachel Evans, Naama Constantini, and Daniel S.Moran	Iisrael	Uurib pikaajaliselt naiste hakkama saamist segaüksustes Iisraeli kerg-jalaväe brigaadis.	Opositsiooni naiste sõjaväes teenimisele leiab nii militaarsüsteemist endast kui ka tsiviilist. Argumente on palju, nagu näiteks, et naised pole võimelised lahingrolle adekvaatselt täitma. Naistel sama trenni tehes suurem risk stressi mõradeks ja ületreenimise vigastusteks. Naistel keskmiselt kehvemad tulemused 2km jooksus, kõhulihaste ja kätekõverduste tegemisel nii treeningute algusel kui ka pärast 14 nädalat treenimist. Üldiselt leitakse ikkagi, et naiste osalemine Iisraeli segaüksustes on edukas
Sex differences in coping strategies in military survival school, 2015 Journal of anxiety disorders	Emily A. Schmied, Genieleah A. Padilla, Cynthia J. Thomsen, Melissa D. Hiller, Lauby, Erica Harris, Marcus K. Taylor	USA	Artikkel uuris, milliseid hakkama saamise strateegiaid mehed ja naised kasutasid sõjakoolis, läbides raskeid katsumusi ja ülesandeid. Võrdlesid strateegiate erinevusi sugude löikes ja uurisid nende seoseid PTSDga.	Kasutati seitset strateegiat: eitamine, enese süüdistamine, religioon, planeerimine, enda kõrvalejuhtimine, endasse tõmbumine, situatsiooni positiivselt küljelt vaatamine. Naised kasutasid meestest rohkem eitamist, enese süüdistamist ja positiivset tõlgendamist ning neil oli peale harjutust kõrgem PTSD sümptomite tase (PTSS). Leiti, et ka üldiselt kasutavad naised rohkem negatiivseid kohanemisstrateegiaid. Uurimus leidis, et kui vähendada kehvale kohanemisstrateegiate kasutamist, võiks väheneda ka PTSS.
Death does not become her: An examination of the public construction of female American soldiers as liminal figures 2015 British international association studies	K. M. Millar	USA	Artikkel analüüsib naissõdurite surma mitmetähenduslikkust ühiskonnas naissõduri kuvandi loomisel. Ühe lausega ka: „Mida on vaja leinatavaks eluks?“ (Mis alustel naissõdureid leinatakse ja kuidas neid sotsiaalselt mõistetakse)	Arutletakse, et hukkunud naissõdureid leinatakse kui „Häid naisi“ või „Häid sõdureid“, kuid mitte kui „Häid naissõdureid“. Mida öeldakse (või jäetakse ütlemata) inimese kohta, peale tema surma, peegeldab ühiskonna arusaama tema identiteedist. Meeste järelhüüetes kujutatakse sõjaväe karjääri ja rolli kui osa meeste identiteedist. Neid konstrueeritakse kui „alati valmis“ sõdureid. Naissõdurite järelhüüetes kujutatakse militaarteenistust aga kui ajutist kõrvalekallet normaalsest elust ning mainitakse ka naiselikke jooni ja omadusi. Järelhüüetes jäi mulje, et tragöödia pole mitte see, et pooleli jäi suur sõjaväe karjäär, vaid see, et tal (naisel) polnud võimalust sõjaväest lahkuda.

Gendered divisions of military labour in the British armed forces, 2016 Defence studies	Rachel Woodward and Claire Duncanson	Suurbritannia	Uurib naiste värbamist Briti sõjaväkke ning keskendub sellega kaasnevatele probleemidele, mis pakuvad ainet debattidele naiste osalemise kohta.	2015 aastal Suurbritannias naiste osakaal sõjaväes 10% (2005 aastal 9%). Naiste osalust piiratakse ning „vabandusteks“ tuuakse peamiselt füüsilist ja vaimset võimekust
Improved Mood State and Absence of Sex Differences in Response to the Stress of Army Basic Combat Training, 2016 Health and well-being	Lieberman, H. R., Karl, J. P., McClung, J. P., Williams, K. W. ja Cable, S.	USA	Naiste ja meeste stressitaset ja tuju hinnati enne lahingu baastreeningut ja selle vahepeal.	Tihti peale arvatakse, et naised on vaimset nõrgemad ja haavatavamad ning neil esineb rohkem tujukõikumisi. Seeläbi ei ole nad sobilikud relvajõududesse. Uuring leidis aga, et naised ja mehed suhtusid baastreeningusse ühesuguselt ja positiivselt. Tuuakse välja ka olulisust, et mõni ülem võiks olla naissoost, et naisteinstitujatel oleks eeskujuga, kelle poole vaadata ning et muresid oleks lihtsam arutada.
Impact of exposure to combat during deployment to Iraq and Afghanistan on mental health by gender, 2012 Psychological Medicine	Woodhead, C., Wessely, S., Jones, N., Fear, N. T. ja Hatch, S. L.	Suurbritannia	Uuriti UK teenistujate sooerinevusi erinevate missiooniga seotud tegurite kogemisel.	Lahingu kogemusi seostati PTSH sümptomitega ja harilike vaimse tervise probleemidega, kuid mitte alkoholi kuritarvitamisega. Naistel erinevate kogemuste puhul rohkem PTSH sümptomeid, meestel aga rohkem alkoholi tarbimist. Samas seostati alkoholi tarbimist meeste puhul pigem kultuurilise ja seltskondliku aspektiga, kui trauma kogemisest tingituna. Üldiselt leiti, et kuigi sooerinevused vaimses tervises eksisteerivad, siis missiooni mõju vaimsele tervisele on sugude mõistes sarnane.

A Few Good (Wo)Men: Integrating the US Submarine Force, 2016 Rhetoric review	L. Buchanan	USA	Uurida kuidas on toimunud muutused kuni naiste allveelaeva jõududesse võtmiseni ja kuidas lihtsustada integratsiooni veelgi.	Allveelaevale teenima on naised lubatud 2010. aastast. See oli üks viimaseid ainult meestekeskseid professionaalseid sõjaväes. Militaarkultuur toetub sõdalase/sõduri ja naise opositsioonile. „Erinevused“ kerkivad esile pigem võimusuhetest, mitte individuaalsetest erinevustest või soost. Rohkem tuleks lähtuda solidaarsusest ja koostööst, mitte domineerimisest ja allumisest töökohal.
Setting the bar 2015 AAAS	Kelly Servick	USA	Uuringu eesmärk on aidata välja selgitada standardid ja normid füüsilisteks katseteks naistele.	Uuringu kohaselt on naistel keskmiselt väiksemad südamed, kergem skelett, vähem muskli massi ja rohkem rasva, kui meestel. Analüütikuid paneb see muretsema, et selle tõttu on naistel raske täita teatud ülesandeid, nagu laadida raskemoona, viia läbi päästeoperatsiooni või kanda raskeid lahingumoonasid, mis võivad ületada 45 kilo. Samas on naised, kes vastavad nendele kriteeriumitele ja on piisavalt tugevad. Hetkel on lahinguvälja lendurite standardiks 6 lõuatõmmet, 50 kõhulihast, 35 kätekõverdust, 3 miili (4,8 km) jooks 24 minutiga ja 1500 meetri ujumine 34 minutiga. Uuringus osalejad leidsid, et eriala naistele ligipääsetavaks muutmine võiks tähendada, et naistel on võimalus tulla ja panna end proovile vastavalt kehtivatele standarditele. Ka naised ise tunnistasid, et nad ei taha olla need, kelle pärast standardeid alandatakse. Samas kaalutakse nende alandamist, et rohkem naisi pääseks osalema. Uurijad loodavad et lähiajal liigub fookus põhjustelt, miks naised mitte sõjaväkke lasta hoopis sellele, kuidas neid seal paremini toetada.

				<p>2010 aastal loodi ainult naistest koosnev „kultuurigrupp“ kes oli vahelülilis USA sõdurite ja Afganistani naiste vahel, kogudes informatsiooni ning samas vahel osaledes ka ohtlikel operatsioonidel.</p> <p>Mehed arvavad naistest missioonil tihtipeale seda, et nad ei jõua sammu pidada või et nad peavad hakkama kandma naiste varustust.</p>
<p>Equal treatment or equal opportunity? Male attitudes towards women in the Norwegian and US armed forces 2013</p> <p>Acta sociologica</p>	<p>Elin Gustavsen</p>	<p>USA</p>	<p>Uurib meeste hoiakuid naiste suhtes Norra ja USA relvajõududes.</p>	<p>Leidis, et mõlemas riigis on meestel üldiselt naiste suhtes positiivne hoiak ning nad eelistavadki teenida pigem segaüksustes. Norras leidsid mehed, et oluline võrdne kohtlemine, aga USA mehed leidsid, et oluline on võrdne võimalus.</p> <p>Norras võivad naised teenida igas üksuses juba aastast 1984, juhul kui nad vastavad kriteeriumitele.</p> <p>Naised peavad olema meestega võrdsel tasemel või vastama samadele standarditele, et olla aksepteeritud kaaslase poolt. Sooritust ja tulemusi peetakse olulisemaks kui sugu. Mehed ei ole ka oma seisukohtades üksmeelsed, vaid nende suhtumine naistesse erineb allüksuste ja gruppide lõikes. Autor leiab, et erinevalt suhtutakse naiste integreerumisse ka rahvuste lõikes. Näiteks taani mehed on vastuvõtlikumad, kuid portugali mehed on seksistlikumad ja macholikumad. Samu argumente kasutatakse nii naiste kasuks kui vastu rääkides – üksnes muudetakse rõhuasetust. Meeste suhtumist mõjutab ka see, kas nad on sõjaväes töötanud koos naisega, või mitte.</p> <p>Antud uurimuses ei suhtunud naistesse kui „teistesse“, vaid pigem omistati neile palju häid omadusi. Näiteks head „rööprähklejad“ (multitaskijad), paremad mõtlejad või vaimselt tugevamad, näevad asju teisest vaatenurgast ja tasakaalustavad üksust. Norra mehed hindasid ka naiste suhtlemisoskust, empaatiat ja kaastundlikust. Ühe uuritava kohaselt loovad naised parema (intiimsema) õhkonna, mis teeb meeskonna ühtsemaks ja tekitab vähem (meestega) lõksus oleku tunnet. Toodi välja, et ainult meestest koosnevates seltskondades hakatakse tihti tegema rämpseid nalju, kuid naiste juuresolek loob positiivsema õhkonna, mis läbi tehakse ka paremat tööd.</p> <p>Et suurendada naiste osakaalu sõjaväes ei pea Norra naised nt sõlmima lepingut enne kolme kuud ning toimuvad eksklusiivsed „naiste kohtumised“ kus jagatakse nõu relvajõududes teenimise kohta, lisaks on ka naistele liitumisel eraldi rahaline bonus. Mehed leidsid aga, et need meetmed just takistavad integratsiooni, sest naistel on justkui boonused ja see tekitab ebavõrdsuse tunnet. Võrdsust taga ajades pööratakse meestekeskne institutsioon vastupidiselt naistekeskseks. Üheks suureks integratsiooni takistuseks on ka naiste eraldi majutamine.</p> <p>Mehed leidsid, et ühiskonnas aetakse taga soovõrdsust, kuid sõjaväkke sunniviisiliselt peavad minema üksnes mehed. Nad leidsid, et ühiskond on valmis võrdväärtustama ka selle ala. Osad mehed leidsid aga, et see võiks</p>

				<p>mõlema soo jaoks olla võrdselt vaba valik, mitte kohustuslik.</p> <p>Uurimused on leidnud, et traditsioonilised soorollid mõjutavad negatiivselt meeste hinnangut naiskolleegidele ning mehed pigem alahindavad naiste toimetulekut sõjaväes.</p> <p>Nii Norras kui USAs naistele ja meestele erinevad füüsilised standardid. Naistele madalamad standardid, mida põhjendatakse erinevustega lihasmassis ja kehastruktuuris.</p> <p>Norras leiti, et standardid võiks olla mõlemale grupile ühtsed. Kuna meestele ja naistele on samad eeldused ja töökoormad, pole erinevad standardid loogilised ega aksepteeritavad norra meeste arvates. Mõnes mõttes on see jutkui soo diskrimineerimine.</p> <p>Teisalt arvati, et võib olla on standardid esialgu madalamad, et mitte naisi ära hirmutada ning varsti tõstetakse need samale tasemele.</p>
<p>Gender Integration in the Military: A Rawlsian Approach 2016</p> <p>Hypatia</p>	M. N. Jensen	USA	<p>Artikkel uurib põhimõtteid, mis motiveerivad integratsiooni ja koondab need altaemadeks, et olla juhiks uute integratsioonipoliitikate ja -ümberkorralduste jaoks.</p>	<p>Kuna naisi lubatakse peaaegu võrdselt kõigile töökohtadele sõjaväes, siis on kadunud vanamoelised takistused nagu naiste madal füüsiline või vaimne võimekus, mure moraali ühtsuse või rahvusvaheliste suhete pärast segaüksustes.</p> <p>Egalitarism – töökohale peaksid saama kandideerida kõik olenemata soost. Valituks osutuvad need, kes vastavad kriteeriumitele või nõuetele antud rolli, olenemata soost.</p> <p>Olulisel kohal on mitmekesisus.</p> <p>Naiste kaasamine ka lähivõitlusesse (ground combat). Kasuks tuleks see ka nt Afganistanis, et suhelda kohaliku naiselanikkonnaga.</p>
<p>Rejecting Patriarchy for Equivalence in the US Military: A Response to Anthony King's "Women Warriors: Female Accession to Ground Combat" 2016</p> <p>Armed forces and society</p>	Connie Brownson	USA	<p>Uurimus vastab järgneva artikli kohta püstitatud küsimustele.</p>	<p>Patriarhaalsus on peamine piirang naiste integratsioonil.</p> <p>Oluline pole mitte treenida kõiki ühesugusteks, vaid väärtustadagi naiste eripärasid ja mida see võib erinevates rollides boonuseks kaasa tuua. Sama kehtib ka meeste puhul. Ei ole üks kindel hegemooniline mehettüüp, mis domineerib, vaid mitmekesisus.</p> <p>Üks naine rääkis uurimuses, et kui ta nutab, ei ole ta nõrk. Mehed löövad samas olukorras seina ja neid peetakse tugevateks. Seda seepärast, et lõhkumine näitab võimu. Samas on ta ka näinud mehi nutmas ning ei leia, et see oleks nõrkuse märk. See üksnes näitab, et nad hoolivad.</p>
<p>Women Warriors: Female Accession to Ground Combat 2015</p> <p>Armed forces and society</p>	Anthony C. King	USA	<p>Uurib samaväärsust ja hindab selle adekvaatsust tänapäevastes soorollides sõjaväes.</p>	<p>Leiab, et naiste füüsiliste eripärade pärast ei saa neid täielikult võrdsustada meestega ja taga ajada võrdsust neis üksustes, mis väärtustavad füüsi.</p> <p>Täielik naiste integratsioon relvajõududesse esindab sügavat transformatsiooni mitte ainult sõjaväe mõistes vaid ka kogu soo suhete mõistes. Oppositsioon naiste osalemiseks sõjaväes toimub tihti ka tagakiusamise, ahistamise ja väärkohtlemise näol. Tihti peale klassifitseeritakse naisi koledalt kas litsideks (ingl. Slut) (seksuaalselt saadavad) või bitchideks (seksuaalselt mitte saadavad). Palju on jätkuvalt lähtumist stereotüüpidest.</p> <p>Kui naised tahavad, et neid tõsiselt võetakse, peavad nad säilitama oma kvalifikatsioonile vastavuse ja füüsilise vormi.</p>

				<p>Kompetentseid, austatud naiti ei naita enam luituvait soost, vaid kui ihte meie seast, vti ihte poistest. Seega ei suhtuta temasse enam kui litsi vti bitchi vaid auviiarsesse mehesse (ing. Honorary man). See on justkui eraldi kategooria, kus naitse vastu ei ole seksuaalset ttmmet, seega on ta justkui iks meestest. Seega leidis autor, et kui naitne tahab ttmiselt kuuluda, ei tohi ta grupis omada seksuaalsuhteid. Vaid siis saab temasse suhtuda kui ihte meestest.</p> <p>Naiste s3javikke mitte lubamiseks tuuakse vaitteid nagu: „naiste iksuses olek paneb mehed kahtlema oma mees-identiteedis ja maskuliinsuses“.</p>
<p>“Living in a movie” — Israeli women combatants in conflict zones 2014</p> <p>Women’s studies international forum</p>	<p>Shir Daphna Tekoah ja Ayelet Harel-Shalev</p>	<p>Iisrael</p>	<p>Uurib Iisraeli naiste kogemusi, kes on teeninud lahingiiksustes ning kuidas see on m3jutanud nende emotsioonilist, fiiisilist ja psiihholoogilist heaolu.</p>	<p>Iisraelis kohustuslik relvaji3ududes osalemine nii meestele kui naistele – v3rdsus. Kuid viisid, kuidas naiti v3rvatakse ja koheldakse r3egiivad ebav3rdsusest. Uurimus leidis, et kuigi naites aktiivselt teenisid lahingsituatsioonides, eraldasid nad end sellest reaalsusest, et j3ada ellu traumaatilises, stressirikas ja komplekses olukorras (see v3ib aga kaasa tuua PTSD, m3lukaotust, v3henenud teadlikkust, tuimust). Olenevalt identiteedist ja v3imu kiiisimustest, kogevad mehed ja naites konflikte ja konfliktij3rgseid olukordi erinevalt. Kuna domineerib patriarhaalne v3im ja privileeg, peavad naites pidevalt kasutama elluj33amis ja kohastumis mehhanisme. Erinevusi lahingiiksuste ja toetavate iksuste kogemustes ja kohastumustes ei leitud.</p> <p>Mehed on s3jav3gi, aga naites on s3jav3es. Moraalne vigastus – psiihholoogilised tagaj3rjed valesst k3itumisest („3ige“ reetmine)</p>
<p>“A Woman in the Army Is Still a Woman”: Representations of Women in US Military Recruiting Advertisements for the All-Volunteer Force, 2012</p> <p>Journal of women, politics and policy</p>	<p>M. T. Brown</p>	<p>USA</p>	<p>Artikkel uurib l3bi 30 aasta, milline on olnud naiss3dur v3rbamis-reklaamplakatil.</p>	<p>Relvaji3ud mitte ainult ei loo poliitikaid, mis kujundavad naiste militaarkogemust, vaid ka naiss3duri imago, avalikuks tarbimiseks. Reklaamid ja plakatid iiritavad normaliseerida teatud arusaamu s3duriks olemisest ja siduda neid arusaamadega soorollidest. V3rbamisplakatil v3ivad naites tavaliselt olla parasjagu l3bimas takistusrada ning neid vahel kujutatakse ka kamogaa, kuid neid ei n3e lahingsituatsioonis nagu tankiga s3itmas v3i relvadega sihitmas. iileiildse ei poseeri nad relvadega, mis annab aimu, et avalikkuse jaoks kujutatakse naiti v3rbamisplakatil meestest erinevalt. Naistele suunatud v3rbamiskuulutused olid enamasti paigutatud spordiajakirjadesse. 90ndatel oli mitmel plakatil ka alltekst kus r3hutati, et s3jav3es j33b naitne ikkagi ka naitseks (ehk vabal ajal saab s3pradega kinos k3ia, kanda ehteid ja teha aeroobikat).</p>
<p>Regendering the military: Theorizing women’s military participation 2016</p> <p>Security dialogue</p>	<p>Claire Duncanson ja Rachel Woodward</p>	<p>USA</p>	<p>Artikkel iiritab leida strateegiat, kuidas kasutada feministide teooriaid poliitiliste eesm3rkide kohta soov3rdsusest ja 3iglusest ning samal ajal v3tta ttmiselt naiste s3jav3es osalemist.</p>	<p>Feminismi kaks suunda seoses militaarvallaga. iihelt poolt leitakse, et naites peaksid relvaji3ududesse p33sema ja seal teenima, sest see loob v3rdsust. Teiselt poolt leitakse, et militaarsiiiteem iseeneses on vastuolus feminismi p3him3tetega ja seega peaks siiiteemi ennast muutama. Seega selle asemel et v3rdsust pakkuda ja sarnaseid omadusi otsida, leidis see artikkel, et naites ongi erinevad meestest ja sellega toovadki relvaji3ududesse mitmekiilgsust ja erilist kompetentsi (konstruktiivsema ja kommunikatiivsema iksuse)</p>

				<p>Mehelikkuse ja naiselikkuse tähendused on küsimuse alla seatud ning eelkõige ka see, kas eelistada mehelikkust naiselikkusele sõjaväes. Sooliselt esindatud sõjaväed võivad pakkuda ka debati ainekse praegusteks ja tulevasteks inimõiguste rikkumistes, genotsiidides ja sõdades.</p> <p>Naised võivad USAs kõigis lahingüksustes teenida alates 2016 aastast.</p> <p>Mehelikkust seostatakse lahinguga, naiselikkust rahuga. (mis aga kahjustab nende mainet või usaldatavust tegutsemaks rahvusvaheliste küsimuste ja turvalisusega)</p> <p>Rahu tagamise üksused, kuhu kuulub lisaks meestele ka naised, on kohaliku kogukonna poolt rohkem usaldatud, lisaks on nad paremini varustatud, et teha kodu või inimeste läbiotsimisi ning suudavad paremini luua kontakti kohalike organisatsioonide ja marginaliseeritud gruppidega.</p>
<p>Why Women Join the Military: Enlistment Decisions and Postdeployment Experiences of Service Members and Veterans 2015</p> <p>National association of social workers</p>	<p>Mariann Mankowski, Leslie E. Tower, Cynthia A. Brandt ja Kristin Mattocks</p>	USA	<p>Eesmärk on aidata sotsiaaltöötajatel paremini mõista veteranide ja naisteenistujate kogemusi ja vajadusi. Eelkõige mõista ka põhjusi, miks sõjaväega liitutakse.</p>	<p>Naised (USA) sõjaväes 15%. Eeldatakse, et aastaks 2020 on see number 20%.</p> <p>Militaarkogemus võib paljude naiste (kuid ka meeste) jaoks olla raske, kuna naiste soodustuste ja sotsiaalne käitumine on vastuolus ideaalse sõduriga.</p> <p>Uuring leidis, et mehed valisid pigem teenistusse astumise, kui ülikooli. Naiste jaoks oli sõjaväkke tulek aga pigem soov arendada oskusi, või koguda raha, et maksta ülikooli eest (võimalus – opportunity). Teise põhjendusena toodi kutsumust-patriotismi. Teenida oma riiki, käia esivanemate jälgedes ja osaleda milleski, mis on endast suurem. Kolmanda teemana toodi välja lõpptulemust, ehk naised, kes tundsid, et see on nende karjäär. Ka nahavärvi alusel on põhjustes erinevusi. Värviliste naiste jaoks pakkus sõjavägi võrdsemat töökeskkonda (ja vähem rassismi) võrreldes tsiviiliga. Kuid vähemusi ja rassierinevusi kiusatakse jätkuvalt.</p> <p>Naistel (eriti noortel), kes otsustasid sõjaväe ametist lahkuda oli tihti peale raskusi uue tsiviiltöö leidmisel. Nad tundsid, et oskused, mis nad sõjaväes said ei olnud kas tööturul tahetud, või nad ei oskanud neid oskusi plussideks tõlgendada.</p>
<p>Women in Combat 2013</p> <p>Survival</p>	B. Barry	USA	<p>Uurib naiste võrdsutamist meestega ja meeste hoiakuid selle suhtes.</p>	<p>2012 aastal tunnistas Pentagon, et sõda on muutnud oma olemust ja enam ei ole kindlat eesliini ja turvalist tagalast ning seega pole enam otsest põhjust ka naised teatud ametikohtadele mitte lubada (erijõud ja lahingüksused jäid siiski naistele suletuks). Kuigi 2013 jõustus USAs poliitika, et 2016 aastaks kaovad barjäärid naiste osalemiseks kõigis lahingüksustes, siis tegelikkuses on Pentagonil õigus teatud rollidest naised välja jätta. Enamus sõjavägesid ei luba naistel osaleda otseses lahingus (direct combat). Enamus meessõduritest, keda intervjueriti ütlesid, et nad tunneksid ebamugavust, kui jalaväes teeniks naine. Väga väike osa meestest tunnistasid, et üksus on nende arvates sidusam, kui see koosneb ainult meestest.</p> <p>Tunnistatakse, et väike hulk naisi võib vastata lahingüksuste standarditele. Autor nendib aga, et</p>

				<p>sellega kaasneb hirm, et üksuses tekib seksuaalne pinget. Mõni naine võib oma atraktiivsust hakata ära kasutama nii kaaslaste kui ülemuste seas.</p> <p>Vastuargumendiks on aga ka see, et geide lubamine lahingüksustesse pole kaasa toonud seksuaalset pinget, seega miks peaks naised seda kaasa tooma.</p> <p>Mida enam koheldakse inimesi võrdselt, seda enam kohtlevad nad ka üksteist võrdselt. (seksuaalne ahistamine vähenes peale kõikide ametikohtade naistele võimalikuks tegemise). Enam ei olnud sõdalased ja „teised“, vaid kõik olid võrdväärsed sõdalased.</p> <p>Iisraelis naistel lubatud teenida lahingüksustes, kuid ikkagi moodustavad nad seal sellest kõigest 3%. Prantsusmaal moodustavad naised 19% sõjaväest kuid kõigest 1,7% jalaväest. Kanadas 17% ja 3,8%. Uusmeremaal naiste osakaal 12,5%, aga jalaväes naised 2% ja relvaväes 1%. Norras 6% naised ja jalaväes vähem kui 1%. (2013 aasta seisuga). Naiste vähesuseks neil aladel on peamiselt karmide füüsiliste testide olemasolu.</p> <p>On vaja nii standardeid ja nende järgi kvalifitseerujaid kui ka kriitilist massi, kuna üksik naine, kes vastas standarditele, kuid kellel puuduvad mentorid ja liidrid kõrgemal ei löö läbi.</p>
<p>Why a “Women in Combat Symposium”?</p> <p>2016</p> <p>Military medicine</p>	<p>Patricia A. Deuster, Victoria Tepe</p>	<p>USA</p>	<p>Eesmärgiks oli erialasel nõupidamisel välja joonistunud plaani ja naiste vajaduste kirja panek.</p>	<p>Integratsiooni plaan:</p> <p>Tagada üksuste valmisolek, ühtsus ja moraal, kindlustada, et kõigil teenistujatel nii meestel kui naistel on võimalus õnnestuda. Edendada poliitkaid, mis hoiavad kõige kvalifitseeritumaid inimesi, et tagada rahva poolehoid ja usaldus. Kehtestada erialased sooritus-standardid (nii füüsilised kui vaimsed), mis peaksid kehtestama nõutud teadmised, oskused ja võimed, mida on töökohal vaja. Standardid peaksid olema sooneutraalsed. Tagada, et piisav hulk vanemaid naistenistujaid suunatakse ka juhtivatele kohtadele, et tagada õnnestumine pikas perspektiivis.</p>
<p>Leading gender integration,</p> <p>2016,</p> <p>Military medicine</p>	<p>Robert W. Cone,</p>	<p>USA</p>	<p>Kuidas integreerida naised ja saada parim võimalik sõjavägi?</p>	<p>(Leadership) juhtkonnal/juhtidel/ülematel on suur mõju naiste integratsioonile lahingpositsioonidele.</p> <p>Naiste suunamisel üksuste ja brigaadide vahel oli peamiseks nende esitatud küsimuseks: „kes on rühmaülem“. See näitab, et ülemustel on kujunenud oma maine ning juhtide suhtumine ja hoiakud mõjutavad oluliselt ka naiste valmisolekut ja tahet üksuses teenida.</p> <p>Juhtimises ei pea tegema naiste lisandumisel muudatusi ja juhid ei peaks käituma naiste juuresolekul teisiti. Hea juhtimisoskus ei olene meeskonna soost.</p> <p>Oluline on luua vastavad võimalused ja normid, et kõiki koheldaks võrdselt ja nad tunneksid end väärtustatult, kui nad vastavad nendele standarditele.</p> <p>Seega tuleks luua ühtsed standardid ja nendest kinni pidada ning kõik kes nendele standardite vastavad võtta olenemata soost vastu ja neid väärtustada ning aksepteerida.</p> <p>Sõduritel, kes on varasemalt naistega töötanud (militaarsfääris) on positiivsemad hoiakud nende suhtes, kui neil, kellel koostöö kogemus</p>

				<p>puudub. Autorile tundub, et need kes kõige rohkem naiste teenimisele vastupanu osutuvad pole tõenäoliselt naistega kunagi kõrvuti töötanud.</p> <p>“Success is about allowing qualified women to serve and establish conditions that allow them to become valued and accepted members of the team.”</p> <p>Püsima peaksid jääma kindlad organisatsiooni standardid. Sellisel juhul on ka meestest kaasvõitlejad altimad oma üksuses olevaid naisi toetama, kuna tunnevad et nad on võrdväärsed ja kompetentsed. Standardid peaksid aga olema „õiged“ ja teaduslikult tõestatud. Juhid tunnistasid, et nad tahavad sellist plaani ja protsessi sõjaväega liitumiseks, milles nad oleksid nii kindlad, et julgustaksid ka oma tütreid liituma.</p>
<p>Women in Combat: Summary of Findings and a Way Ahead 2016</p> <p>Military medicine</p>	<p>Victoria Tepe, Angela Yarnell, Bradley C. Nindl, Stephanie Van Arsdale, Patricia A. Deuster</p>	USA	<p>Artikkel koondab teadmisi ja puudujääke naiste integratsiooni sõjaväkke, tervises ja sooritusel ning annab ideid edasisteks tegevusteks, mis leiti erialase nõupidamise käigus.</p>	<p>Juhtimine ja kaaslaste käitumine – juhtidel ja nende hoiakutel suur olulisus. Palju aspekte, mida soovitatakse veel juurde uurida. Kõik teenistujad läbivad treeningu, mille käigus laidetakse maha ahistamine ja kallaletungid kaaslaste suhtes.</p> <p>Tegevussooritus – Soovitatakse kohaldada füüsilised testid vastavalt tegevusalale/allüksusele ja nende spetsiifilistele ülesannetele. (Hetkel rakendab sellist lähenemist ainult Marine Corps – Merevägi). Varustust peaks kohandama ka naiste ja väiksemate meeste mõõdus. Naistel suurem risk vigastusteks aga õige treeninguga saab kõvasti suurendada nende võimet kanda varustust ja kõndida pikki maid.</p> <p>Füüsiline tervis ja heaolu – naistel suuremad riskid raua puudusest tingitud aneemiale, soovimatule rasedusele ja traumaatilisele ajuvigastusele (ka rahuajal) võrreldes tsiviilnaistega. Soovitatakse ka soospetsiifilisi hügeeni- ja enda eest hoolitsemise õpetust.</p> <p>Psühholoogiline ja sotsiaalne tervis – vaimset tervist mõjutavad trauma ja erinevad kogemused. Soovitatakse juurde uurida, kas peremuster mängib rolli või kas psühholoogilised testid annavad õigeid tulemusi.</p>
<p>Something is Working—But Why? Mixed Rooms in the Norwegian Army, 2016</p>	<p>Ellingsen, D., Lilleaas, U. B. ja Kimmel, M.</p>	Norra	<p>Milline on mõju segatubade rakendamisel?</p>	<p>Koos elamine, magamine ja söömine võimendab rohkem ühtsust ja integratsiooni, kui üksnes koos treenimine.</p> <p>Teisalt rõhutavad autorid, et süsteem peab selleks valmis olema, sest vastasel juhul võib suurendada ahistamis- ja vägistamisjuhtumite arv.</p>

Militaarsüsteemist kui maskuliinsest keskkonnast tulenevad probleemid

Artikkel	Autorid	Riik, mille kohta uuring on tehtud	Uurimisküsimus	Tulemused artiklis
<p>Combat Deployment Is Associated with</p>	<p>Cynthia A. LeardMann,</p>	USA	<p>Eesmärk on uurida lähetuste,</p>	<p>4,4% naistest- ja 0,9% mees-sõjaväelastest kogesid möödunud aastal tahtmatut seksuaalset</p>

<p>Sexual Harassment or Sexual Assault in a Large, Female Military Cohort, 2013</p> <p>Women's health issues</p>	<p>Amanda Pietrucha, Kathryn M. Magruder, Besa Smith, Maureen Murdoch, Isabel G. Jacobson, Margaret Ryan, Gary Gackstetter, Tyler C. Smith</p>		<p>individuaalsete ja keskkonnafaktorite mõjutusi seksuaalsele kiusamisele ja ahistamisele.</p>	<p>kontakti. Seksuaalset tagakiusamist koges lausa 34% naistest ja 6% meestest.</p> <p>Uurimus leidis, et naised, kes on missioonil ka lahingu sarnastes olukordades tunnevad suurema tõenäosusega seksuaalset kiusamist (ja ka rünnakut). Põhjendada võib seda sellega, et lahingsituatsioonides olles tunnevad nad juba iseenesest rohkem stressoreid ja ohtu. Lisaks on nad traditsioonilisemas mees-domineeritud keskkonnas. Lisaks on nendes kõrgstressilistes ja eluohtlikes keskkondades tõenäoliselt julgem tegutseda ka kurjategijatel, sest suure tõenäosusega neid ei võeta vastutusele ja nad ei karda seda.</p> <p>Seksuaalsete stressorite kogemisel on riskiteguriteks noor vanus, hiljutine lahusus või lahkumine ning eelnev seksuaalsete stressorite kogemine.</p> <p>Eelnev PTSD või depressioon on samuti riskiteguriks. Need naised võivad olla haavatavad oma vaimse tervise tõttu, ja/või sattuvad nad kurjategija huviorbiiti oma olukorra pärast.</p> <p>Naised, keda on üksustes vähe või üksikud, teatavad väiksema tõenäosusega seksuaalset ahistamisest. Seda seetõttu, et nende keskkond on meestele orienteeritud ja see aitab kaasa seksuaalsete stressorite rohkusele. See võib tuua kurjategijatele karistamatuse tunde. Lisaks arvavad juhid, et probleemi pole ja sellele pole vaja pöörata rohkem tähelepanu, kuna raporteid juhtumitest ei esitata.</p>
<p>Vulnerable Warriors: Military Women, Military Culture, and Fear of Rape 2015</p> <p>Gend. issues</p>	<p>Rose Weitz</p>	<p>USA</p>	<p>Artikkel uurib, kuidas sõjaväes teenimine(kus seksuaalrünnakud on tihedad) ja maskuliinses kultuuris olek esitab väljakutset naiste uskumustele ja ettekujutusele endast(ja meestest)</p>	<p>Hirm seksuaalvägivalla ees saadab naisi tihti. Kultuuris on levinud arusaamad, et naised on füüsiliselt haavatavad ja võimetud end kaitsma (ja ka teisi) ning on ise süüdi, et ei väldi kurjategijaid.</p> <p>Militaarteenistus aitab naistel tunda end tugevate ja kaitsevõimelistena.</p> <p>Uurimus leiab, et ühte neljandikku kuni ühte kolmandikku endistest ja praegustest naisteenijatest rünnatakse seksuaalselt teenistuse jooksul. Seega on seksuaalrünnakud tihedamad sõjaväes kui tsiviilis.</p> <p>Militaarkultuur hindab hüper-mehelikkust, kus omadusteks on võistluslikkus, füüsiline jõud, alkoholi tarbimine, vägivald ja naiste objektidena käsitlemine. Lisaks paigutatakse mehelikkus naiselikkuse vastandiks ja ka ülevaks. Kõik need omadused loovad vägistamisalt sotsiaalse konteksti, kuhu lisatakse veel missioonidega kaasnev kõrgendatud vaimne olek.</p> <p>Naiste haavatavuse tunne tõusid, kui nad kuulsid rohkem lugusid vägistamisest, või kui ülemad tundusid ähvardavad või mitte toetavad.</p> <p>Seksuaalrünnakud tihedamad sõjaväes. Seda suurendab veel seegi, et tsiviilnaiste seksuaalrünnakute uurimisel küsitakse tavaliselt kogemuste kohta elu jooksul, kuid militaarnaiste puhul üksnes teatud ajaperioodi lõikes.</p> <p>Üks naisintervjuueritav ütles, et tema kogemusel muutusid mehed missioonil loomadeks. Isegi abielumehes flirtisid, tegid rõvedaid kommentaare ja üritasid pääseda naiste püksi. (selline käitumine võis aga tulla nii kaaslastelt, ülemustelt kui ka kaplanitelt)</p>

				<p>Naiste haavatavus ja kiskjalikud mehed võivad aga teised mehed panna kaitsjate staatusesse. Vahel tunnistasid naised, et tundsid end turvaliselt, sest oma üksuse mehed kaitsesid nende seljatagust. Lahingkaaslaste (battle buddy) kasutamine on üheks viisiks, kuidas vähendada rünnakuid., sest soovitatakse liikuda kõikjal koos. Naised, kes tundsid, et kuuluvad meeste sekka, ei muretsenud vägistamiste pärast niivõrd. Teistel juhtudel võisid aga ründajad olla just kaasvõitlejad.</p> <p>Osad naised kes ahistamisest ja kiusamisest teatasid tundsid ennast peale seda veel rohkem haavatava ja üksikuna, sest meessõdurid pöördusid nende vastu.</p> <p>Naiste kogemused sõjaväes vähendavad vägistamishirmu, sest nad mõistavad, et see pole nende süü.</p>
<p>Experiences and Perceptions of Sexual Harassment in the Canadian Forces Combat Arms 2013</p> <p>Violence against women</p>	Ritu Gill ja Angela R. Febraro	Kanada	Uurib Kanada lahingüksuste naiste kogemusi seksuaalse ahistamisega.	<p>Viimasel ajal seksuaalsete rünnakute avaldused vähenenud. Põhjuseks võib olla nulltolerants või anti-ahistamise programmid. Samas ei ole teada, kas ahistamine tõetpoolest vähenenud, või ei esitata lihtsalt enam nii palju kaebusi, sest kardetakse protsessi ja selle mõju töökohale (kardetakse ka taasohvristamist) või esineb hirm et ohvrit ennast süüdistatakse.</p> <p>Ahistamine tõenäoliselt ka alaraporteeritud. Stereotüüpsetel meeste ametikohtadel ahistamist rohkem kui stereotüüpsetel naiste omadel (nt jalavägi vs meditsiinalad). Samuti on ohvriks langemise oht suurem madalal positsioonil töötades.</p> <p>Seda seostatakse depressiooni ja ärevusega, negatiivse suhtumisega töösse ja sooritusse, üksuse valisoleku ja ühtsuse langusega.</p> <p>Kuigi naistel võib olla raske, siis enamus intervjueeritavatest ütlesid, et nad julgustaksid naisi sõjaväega liituma.</p>
<p>Mental Health and Substance Use Factors Associated With Unwanted Sexual Contact Among U.S. Active Duty Service Women 2015</p> <p>Journal of traumatic stress</p>	Shauna Stahlman, Marjan Javanbakht, Susan Cochran, Alison B. Hamilton, Steven Shoptaw ja Pamina M. Gorbach	USA	Uurib kas tahtmatu seksuaalse kontakti vahel sõjaväes on seoseid vaimse tervise, alkoholi tarimise ja stressiga	<p>Soovimatu seksuaalne kontakt on avaliku tervise mure. Viimase aasta jooksul USA sõjaväes soovimatut seksuaalset kontakti naiste jaoks 6,1% ja meeste jaoks 1,2%.</p> <p>Tahtmatut kontakti seostatakse nii PTSDga, depressiooniga kui ka suitsidaalsusega.</p> <p>Tahtmatut seksuaalset kontakti kogesid antud uurimuses enim valged, vallalised naised. Enamus ahistatutest ja ahistajatest olid tollel hetkel alkoholijoobes.</p> <p>Naised kogevad väga palju stressi, seega on autorite arust otstarbekas viia ellu kultuurilisi ja struktuurseid muudatusi. Näiteks viia sisse korrektne avalduse esitamise süsteem ahistamise ja väärkohtlemise suhtes, kus toimuks efektiivne uurimine ja oleksid karistused kurjategijatele.</p> <p>Autorid soovivad seksismi, nimede nimetamise (name calling) ja diskrimineerimise vähendamiseks keelata ka teatud sõnu (pussy, bitch).</p>
<p>Repealing the Direct Combat Exclusion Rule: Examining the Ongoing "Invisible War" against Women Soldiers 2012b</p>	Laura C. Prividera ja John W. Howard	USA	Uurib „nähtamatut sõda“ naiste vastu, ehk millised on alused naiste lahingüksustesse mitte lubamiseks.	<p>Ideoloogilised vastuargumendid, nagu: füüsilise keha erinevus, erinevad treeningstandardid, vanemus, soo „olemus“ ja sõduriks olekuga kaasnevad riskid - defineerivad avaliku arvamust naistest sõjaväes ja seeläbi konstrueerivad ka opositsiooni.</p> <p>Keskmiselt on tõepoolest meestel rohkem jõudu, pikkust ja kehakaalu, ning miskipärast konstrueeritakse sõduriks olekul suuruse ja jõu</p>

In the Salon				<p>olulisust. Samas ei võeta arvesse maksimumi ega miinimumi. On sisse juurdunud, et pikk valitseb (on parem) lühikest, tugev nõrka ja mees naist. Nii on ka naiste osalemise peamiseks vastuargumendiks olnud suurus. Samas leiab autor, et suur osa sõjaväe olukordadest vajavad just pisema kehaehituse ja paindlikkusega inimesi (kitsad tankid, lahingüksuste kandjad, ja paljud masinad), kes suudaksid manööverdada nendes kitsastes oludes. Seega leiab ta, et oluline pole mitte mõõta keskmist, vaid standardit, millega inimene efektiivselt hakkama saab.</p> <p>Artikkel on vastu ka naiste standardite alandamisele, sest see loob kujutelma, justkui naised oleksidki nõrgemad või vähem võimelised, kuid see pole autorite arvates tõsi. Lisaks kindlustaks tihtsed standardid, et kõik on piisavalt kompetentsed sama töö ajaks ning seega ei annaks alust ka diskrimineerimiseks.</p> <p>Topeltstandardid esinevad ka vanemluses. Heterosekslik ideoloogia väidab, et mõlemad sood on olulised, et oleks toimiv perekond, kuid selle ideoloogia järgi on naise koht kodus (laste juures).</p> <p>Naiste ja meeste erinevus taaskord – Mehed on head vanemad, sest nad teenivad oma riiki ja kaitsevad peret. Naised on aga vanematena kahendava väärtusega, sest nad teenivad oma riiki ja ei ole oma perega.</p>
Recent Sexual Trauma and Adverse Health and Occupational Outcomes Among U.S. Service Women 2015 Journal of traumatic stress	Jeffrey Millegan, Emma K. Milburn, Cynthia A. LeardMann, Amy E. Street, Diane Williams, Daniel W. Trone ja Nancy F. Crum-Cianflone	USA	Hindab seksuaalse ahistamise ja seksuaalrännakute efekti tervisele, funktsioneerimisele ja tulemuslikkusele naissõjaväelaste hulgas.	<p>23% aktiivsetest naisteestujatest tunnistas, et teda ahistati viimse aasta jooksul ja 6%, et neid rünnati seksuaalselt. Samas leitakse et need numbrid on ka veel alaesitatud.</p> <p>Seksuaaltrauma tõstab PTSD, ärevuse, alkoholi tarvitamise, söömishäirete ja suitsiidiriski.</p> <p>Hiljutisel traumal on otsene negatiivne mõju töökoha funktsioneerimisele. Nad on ka suuremas riskigrupis, et kogeda vaimse tervise häireid ja neil on kehvem füüsiline toimetulek. Seega ei ole sellel mitte ainult kehv isiklik mõju, vaid see mõjutab ka üksuste valmisolekut ja taset, kus ahistamine või väärkohtlemine aset on leidnud. Kui aga ohver ei teata ahistamisest (kui ahistaja on ta töökaaslane), kogeb ta veel lisastressi tema kõrval töötamisest.</p> <p>Uuring leidis veel, et naised, kes ahistamisest teatasid, taandati suurema tõenäosusega madalamale ametikohale, kuid selles ei oldud kindlad. Autor tõdes, et ehk naised, kes kogevad rasket väärkohtlemist lahkuvad ise töölt ning seega ei ole võimalust nende töökohta alandada.</p>
The War against the Female Soldier? The Effects of Masculine Culture on Workplace Aggression 2014 Armer forces and society	Sabine T. Koeszegi, Eva Zedlacher, and Rene' Hudribusch	Austria	Artikkel analüüsib militarkultuuri, meheline normide, naiste vastaste hoiakute ja töökoha agressiooni vastastikuseid suhteid.	<p>6,5% Austria sõjaväes olevatest inimestest kogeb pidevat kiusamist.</p> <p>Naised on kiusamisele haavatavamad. (iga teine sõdur on näinud pealt, kuidas mõnda naist kiusatakse ja iga 10. on kiusamisel osalenud).</p> <p>Austrias võivad naised kandideerida igasse üksusesse. (ka lahingüksustesse).</p> <p>Lahingüksustes teenis seal aga naised väga vähe ning väljakukkumise protsent on 58%, mis annab aimu, et integratsioon töökohale on väga kehv.</p> <p>Naiste kui ka meeste vastu suunatud agressioon (kohatud naljad, pilgud, ahistamine) muutub kiusamiseks, kui seda tehakse pikka aega.</p>

				<p>Vähemusgrupi kiusamisega hakkama saamiseks kasutavad naised strateegiaid nagu enda naiselikkusest eemaldumine, mehelikkuse kultuurinormide järgi kohandumine (mis lubab meestekesksele struktuuril jätkuda).</p> <p>Toetavates üksustes üldise agressiooni naiste suhtes vähem. Leitakse, et nad vastavad seal meeste normidele.</p> <p>Uurimus leidis aga, et naised ise on suurema tõenäosusega agressorid teiste naiste suhtes, kui mehed. Leiti, et inimesed, kes on ise olnud ohvrid on suurema tõenäosusega hiljem ka kiusajad.</p> <p>Inimesed, kes on vähemalt ühes agressioonis naiste vastu osalenud on suurema tõenäosusega negatiivsemalt meeletatud ka üldisesse naiste sõjaväes osalemisse.</p>
<p>Paradoxical Injunctions and Double Binds: A Critical Examination of Discourse on Female Soldiers 2012a</p>	<p>L.C. Prividera ja J. W. Howard</p>	<p>USA</p>	<p>Uurib kuidas osalejad suhtuvad soosse ja sõtta ja kuidas sõjavägi taastoodab topeltstandardeid ja ülistab hegemoonilist meest.</p>	<p>Naisi võrreldakse meestega kujundiku hüpermehelikkuse pildi mõistes. Ehk neid võrreldakse „ideaalse“ mehega, kelle sarnaseid sõjaväes on tegelikkuses väga vähe.</p> <p>USA sõjaväe peetakse võrdõiguslikuks tööandjaks, kuid tegelikkuses kogevad naised seal seksuaalset ahistamist, soovägivalda, stereotüüpiseerimist, naeruvääristamist, põlu alla panekut ja asetamist madalapalgalistele toetavatele töökohtadele (seda kõike seetõttu, et nad on ilmselge vähemus, ehk „teised“).</p> <p>Seega leiti, et sõjavägi värbab ja lähetab naisi ainult siis ja sellistel nõuete, et see ei ohustaks meestekeskset institutsiooni.</p> <p>Topeltstandardid – uurimuses osalejad leidsid, et naiste osalemine on igati ok, kui neid ei oota kodus pere ega lapsed, vastasel juhul peaks naine olema laste juures, mitte ohustama oma elu.</p> <p>Samas leiti, et naiste osalemine peaks olema lubatud, kuid mitte sunnitud. See peaks olema nende vaba valik.</p> <p>Peamine takistus ja murekoht suhtumine ja müüdid naiste nõrgemast või kehvemast olekust. Oluline roll on ka soorollidel, mis ei lase naistel olla võrdsed.</p> <p>Mehi, või meeste standardeid kasutatakse justkui eesmärgina, kuhu püüelda, või mida ületada. Uurimuses leiti, et naiste võimed võiksid olla ka eraldiseisvad.</p> <p>Mehed võitlevad kodus olevate armastatute eest, naised aga võitlevad hoolimata, et neil on kodus armastatud inimesed.</p> <p>Artiklis vastas üks intervjueritav, et „kui naised tahavad osaleda, siis võiks neid lasta, kuid seda ei tuleks teha sunniviisiliseks, sest kõik naised seda ei taha.“ See vaatab aga üle tõsiasjast, et ka kõik mehed ei taha aega teenida ja sõjaväes olla.</p>
<p>War and security, women and gender: an overview of the issues 2013</p> <p>Gender and development</p>	<p>Cynthia Cockburn</p>	<p>USA</p>	<p>Artikkel käsitleb soojaotust ja soorolle sõjas ning meeste ja mehisuse olulisust militariseerimisprotsessis.</p>	<p>Naised peavad läbi tegema valusaid kompromisse ja kohanemisi, et sobituda nendele mehistele aladele.</p> <p>Mehelikkus ja võim on kõige tähtsam. Ka vägistamised nii sõdurite kohordi sees kui nt vaenlaste naiste vägistamised kannavad endas õnumit domineerimisest ja tugevusest.</p> <p>Sõdurit ehitatakse läbi vägivaldse, rassistliku ja homofoobse suhtumise baastreeningutel ja harjutustel.</p>

				Üks intervjueeritavatest ütles, et head asjad on mehised ja kollektiivsed, põlastusväärased asjad on naiselikud ja individuaalsed. Seega kui sa tahad luua solidaarset gruppi meestapjaid, siis tapa nendes peituv naine. Integratsiooni raskused tulevad juba ülalt, sest suhtumine mitte ainult naistesse vaid ka naiselikesse omadustesse on põlastusväärne.
Servicewomen's Strategies to Staying Safe During Military Service 2015 Gend. Issues	Ann M. Cheney, Heather Schact Reisinger, Brenda M. Booth, Michelle A. Mengeling, James C. Torner, Anne G. Sadler	USA	Millised on naiste omandatud strateegiad, et ahistamist ja seksuaalset vägivalda vältida?	Strateegiateks olid näiteks toetuse otsimine (tugevad sõprussuhted teiste naisteenistujatega, toetusvõrgustik kui lahingpaariliste/sõprade edasi arenenud versioon) oma staatuse ära kasutamine (positsiooni, vanuse, kogemuse) või näiteks mitte naiselikult riietumine (ka vabal ajal vormis olek- et sulanduda ühte), et tõmmata endale võimalikult vähe soovimatut tähelepanu. Hoolimata nulltolerantsist ja mitmetest programmidest on seksuaalne ahistamine ja tagakiusamine jätkuvalt päris suur (kuskil 9,5% ja 33% vahel). Leiti, et seksuaalsete ahistamiste ja lausa vägistamiste hulk kasvas missioonil, kui liidrid/juhid olid ühed neist kes tegi seksuaalseid kommentaare ja ahistasid naisi. Kui aga liidriteks või kõrgema positsiooniga inimesteks olid naised, siis see oli kaitsvaks teguriks, sest nas olid teistele naistele justkui mentoriteks ning nende juuresolekul ei julgetud naisi ahistada. Naiste narratiivides rõhutati, et nad tahavad olla nähtud kui militaartegelased (võitlejad) ning ei taha et tehaks vahet neil ja meestel
Sexism as a Predictor of Attitudes Toward Women in the Military and in Combat, 2013 Military psychology	Lauren M. Young and Margaret M. Nauta	USA	Uurib, kas hoiakud naiste relvajõududes teenimise kohta vaadatuna militaar ja tsiviilkontekstist on mõjutatud seksistlikustest hoiakutest.	Hoiakud on negatiivsemad militaarist mõjutatud inimeste poolt, kui tsiviilnimestest poolt. Seksistlikud hoiakud tekitavad inimestes vastupanu naiste osalemise kohta. Nendeks on vanamoodne seksism, kus valitsevad hoiakud naistest ja nende traditsioonilisest rollist, teiseks moderne seksism, mille käigus naiste alaendatust põhjendatakse madalamate võimetega. Kolmandaks vaenulik seksism, mille käigus näidatakse üles viha naiste suhtes ja neljandaks heatahtlik seksism, kus leitakse et naised on õrnad ja samal ajal ka kaitset vajavad. Kui naiste osakaal tõuseb, muutuvad hoiakud ka ilmselt paremaks.
Fearless Fighters and Submissive Wives: Negotiating Identity among Women Soldiers in the Congo (DRC) 2012 Armed forces and society	Baaz, M. E. ja Stern, M	Kongo	Artikkel uurib, kuidas Kongo DV naissõdurid identifitseerivad ennast, oma rolli ja ülesandeid.	Kongo DVs naised sõjaväes alates 1960ndatest. Naiseks olemine ei haaranud suurt osa nende sõduri-identiteedist. Enamus leidsid lausa, et sool ei ole sõjaväes olulisust. Uurimuses olnud kapten väitis, et tihtipeale naised kardavad vähem ja ei lähe paanikasse, mistõttu pidas ta naisi lähivõitlusesse sobivamaks. Siinsed naised aga ei pidanud ennast meestest vähem vägivaldseks ning olid ühtemoodi meestega vägivaldseks ka tsiviilelanike vastu. Naisi kasutatakse ka võrgutajatena ja spioonidena, et saada vaenlastelt informatsiooni. See süvendab nende seksualiseeritud kuvandit. Eeldatakse, et naised tsiviliseerivad“ sõjaväge ja toovad sisse pehmeid naiselikke omadusi. Selle uurimuse narratiivide järgi naised ise aga ennast nii ei näinud

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Eleriin Aalde,

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Naiste relvajõududes osalemise kohta püstitatud uurimisküsimused teaduskirjanduses ja nende olulisus Eesti kontekstis“, mille juhendaja on Tiia-Triin Truusa,
 - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi Dspace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi Dspace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. Olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 01.06.2017